

מאמר מערכת

טאפלה לאור גדול

כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל
לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך
יראה. ישעי' ס,ב.

בתקופה קשה זו לעם ישראל מבית ומחוץ, נשאלת השאלה מכיון שעולמו של הקב"ה הוא, מדוע זה נראה לכאורה כי מניח הוא לרע ולחולניות להשתלט על עולמו, הרי אין עוד מלבדו, ולא לזה ברא את העולם. [ואין זו שאלה של "מדוע דרך רשעים צלחה", כי זו שאלה פרטית, ובימינו גם השלטון הכללי חשוך הוא גם אם לא היה כל כולו דרך רשעים]. הלא דבר הוא. תשובה לזה כבר נמצאת בדברי חז"ל, והטיב לבארה רבינו הרמח"ל בספר דעת ותבונות [מכמה מקומות, ובעיקר סי' מ ומח וקסו ועוד]. ותוכן דבריו בלשונו, הוא:

כיון שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג,ב), לכן אין הקב"ה רוצה לעכב כלום ביד האדם אם רוצים לקלקל מעשיהם. ומזה נולד כל הקלקולים הגדולים אשר היו בעולם מיום ברוא אלהים אדם וכו'. והחסרון לא נולד אלא מהסתר פניו של האדון ב"ה, שלא רצה להאיר פניו על נבראיו מתחילה מיד, שיהיו שלמים בתחילה, אלא אדרבא הסתיר פניו מהם והשאירם חסרים וכו', והסתרו הוא מקור כל רע.

ומה שעתה בעבור רוב הסתר פנים נפסדו הדיעות ונתקלקלו המעשים, ומזה נמשך גם בבריות עצמם הקלקול, וכל שאר הדברים הרעים שספרו לנו חז"ל אשר רואים אנחנו בעינינו הארץ והנה תוהו ובוהו, וכו' שכל זה הוא תגבורת הרע הגדול, הנה כאשר יגלה כבוד ה' ישובו כל הדיעות לדרך הישרה, וכל המעשים יהיו מתוקנים כמראש.

כי אין התכלית בהסתר, כי לא יאבד עולמו, אלא אדרבא תכליתו להיגלות אחר כך, ולהעביר כל הרעה שנולדה מן ההסתר הזה וכו'. וככל שהקשה הרע את סבלו על הבריות, כך יותר יגלה כח יחודו יתברך וממשלתו העצומה אשר הוא כל יכול, ומתוך עומק הצרות הרבות והרעות יצמיח ישועה בכוחו הגדול ודאי. והאור ניכר מתוך החושך. כי פתאום יבוא האדון אל ביתו.

וא"כ התשובה אחת היא, סיבת החושך הוא: כי האור ניכר מתוך החושך. וא"כ ככל שיהיה החושך גדול יותר, כך האור שיבוא אחריו בב"א, יהיה ניכר וגדול יותר. כך שאם נראה כי על הן קצת ע"ה נכון לומר לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו, "ומותר

האדם מן הבהמה אין" אכתי שבח הוא לדידהו, [כמ"ש בחובת הלבבות שאדם רשע גרוע מבהמה, כי היא יש בה הנאה בחייה מעבודתה בשדה, ובמותה מבשרה ועורה וכו'. והרשע אין בות תועלת, בחייו מרשיע ומכעיס לשמים ולבריות, ובמותו מסריח יותר מנבלה]. כל החושך הזה הוא לתכלית אחת, שעליך יזרח ה'.

והנה לאור קריאות כל גדולי הדור שליט"א, אשר חכם עדיף מנביא, כל שכן שכל החכמים כאחד אומרים כי הצר המשתולל, אך שבטו של הקב"ה הוא [ולא בעיה של מדניות או צבא חלש או ארה"ב וכו'], וקוראים לכו"א להתחזק ולחזק לימוד התורה ודקדוק במצוות ותיקון המדות [והם דברי חז"ל בסנהדרין מחב: "מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח? יעסוק בתורה וגמילות חסדים"]. א"כ עלינו לזכור כי אין התכלית יציאה מהחושך בלבד, כי לא יתכן שהתועלת מהמכה היא רק במה שתעצר המכה ותו לא. א"כ לא כך יהיה. וא"כ בודאי הגמור החושך הגדול, אשר מחוץ תשכל חרב וכו', הוא גם סימן כי עתה ועכשיו הזמן מסוגל, ובידינו הדבר, להרבות ולהביא את אור התורה לכל מקום, כי כך הוא דרכם של בני ישראל קדושים, לא לאחוז ביאוש ופחד (אשר כולו שאו ודרכי היצר), אלא להתעורר בכלל ובפרט, ולראות מה התכלית ורצון ה"ת בכל דבר.

ויה"ר שיקוים בנו "וראיתי את הדם ופסחתי עליכם" (תרגם אונקלוס: ואחוס עליכון. וכ"ה במכילתא בא פר' ז'. ולד' ר"י שם "אין פסחה אלא חיים". ועפר"שי). השתה הכא, בניסן נגאלו ובניסן עתידים להיגאל גאולה שלמה, חזה ציון קרית מועדינו נוה שאנן, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. אמן.

גליון 41 עוסק:

- א. מידע הלכתי. סדר ביעור יין בערב פסח הבעל"ט. מיו"ר המכון הרב שניאור ז. ריוח שליט"א.
- ב. מדור גנוי ארץ ישראל. מתי מאורסת אוכלת בתרומה. ונאמנות חשוד על תרו"מ בשבת ויו"ט. מהגאון רבי שלום מזרחי ז"ל מתוך שו"ת דברי שלום יו"ד כ"י.
- ג. לקט הלכות ומנהגי פסח מפי ספרים ומפי סופרים. ממו"ר הגרש"מ עמאר שליט"א.
- ד. כיסוח דשא ברובוט בשביעית. הרב ראובן אוחנא שליט"א.
- ה. הכוסס חטים ושעורים לענין חיוב חומש וברכה. העורך.
- ו. סקירה נוספת על מצב הפטריות מהודו. יו"ר המכון רש"ז ריוח שליט"א.
- ז. מדור תגובות. הערה מהגאון ר"מ מאזוז שליט"א.

בייקרא דאורייתא
ובברכת פסח כשר
ושמח

מידע הלכתי

דיני ביעור היין בערב חג הפסח

[דיני הביעור ביתר פירוט והסבר ראה "שביתת השדה" להרש"ז רוח פי"ד]

א. פירות שביעית אין אוכלים מהם אלא כל זמן שאותו המין מצוי בשדה, שנאמר: "ולבמתך ולחיה אשר באצרך תהיה כל תבואתה לאכול" - כל זמן שחיה אוכלת ממין זה מן השדה, אתה אוכל ממה שבבית. כלה לחיה מן השדה, חייב לבער אותו המין מן הבית. וזה הוא ביעור של פירות שביעית. וחובת ביעור פירות שביעית נוהג מדין תורה, ויש אומרים שאין דין זה אלא מדרבנן.

ב. במהות אופן הביעור נחלקו הראשונים, דעת הרמב"ם, שכאשר מגיע זמן הביעור מחלק את הפירות כשיעור של מזון ג' סעודות לכל אחד ואחד, ומה שנותר נאסר באכילה, וצריך לבערו מן העולם על ידי שישרוף את הפירות, או משליך לים המלח או בכל דרך איבוד אחרת. דעת הראב"ד, שבזמן שכלה מן השדה בתחום העיר, מכניס את הפירות לאוצר בית דין והם מחלקים לכל אחד מזון ג' סעודות, ואם אין אוצר מוציא לשוק ומפקירן ויכול לחזור ולזכות בפירות, וכשכלה מן השדות שבכל הארץ, מבערם לגמרי על ידי שריפה וכיו"ב. ודעת הרמב"ן, שלא מצאנו שום חובה לשרוף פירות שביעית, אלא מוציא את הפירות מרשותו ומפקירם לכל, ואף המפקיר יכול לחזור ולזכות בהם. ולהלכה: המנהג בארץ ישראל מזה דורות כדעת הרמב"ן וסייעתו, שהביעור הוא ההפקר לכל. ויש שהוסיפו שאסור להחמיר כדיעות האומרות לבער מן העולם, כיון שמפסיד פירות שביעית. וכן דעת מרן הראש"ל שליט"א, להלכה ולמעשה.

ג. בהגיע זמן הביעור, מוציא את הפירות ומניחם על פתח ביתו, ואומר: "אחינו בית ישראל, כל מי שצריך ליטול יבוא ויטול". ואחר שהפקיר לכל, יכול לחזור ולזכות בפירות ולהכניסם לתוך ביתו, ואוכל והולך עד שיכלו. ואם מוציא את הפירות לרשות הרבים, יש אומרים שאינו צריך להפקיר בפני שלשה אנשים, ורק כשמפקירם בתוך ביתו צריך להפקיר בפני שלשה. וי"א שאף המפקיר ברשות הרבים יפקירם בפני שלשה אנשים. ולכתחילה ראוי להוציא הפירות לרשות הרבים ולהפקיר בפני שלשה, ובשעת הצורך כגון שאין באפשרותו

להוציא לרשות הרבים, יכול אף לכתחילה להפקיר בתוך ביתו בפני שלשה. ובשעת הדחק יכול לסמוך על הדיעות שמותר להפקיר ברשות הרבים, אף שלא בפני שלשה אנשים.

ד. שלשת האנשים שהוא מפקיר בפניהם, יכולים להיות אף אוהביו שיודע שהם לא יזכו ההפקר. והטעם שהצריכו להפקיר בפני שלשה כדי שיהיה אחד זוכה ושנים מעידים, ולכן השנים שמעידים צריכים להיות גדולים ואינם קרובי משפחה הפסולים לעדות, והאחד שזוכה, יכול להיות אף אם הוא קרוב משפחה, ואף אם הוא קטן - שהגיע לגיל שיכול לזכות וכמבואר בהערה - כל שאינם סמוכים על שולחנו, אך אם הקרוב או הקטן סמוכים על שולחנו, אינו יכול להיות אחד מהשלשה.

ה. אין אדם יכול להפקיר נכסי חבירו ואפילו בשליחותו. ולכן אם בעל הפירות אינו נמצא בקרבת הפירות בזמן הביעור, יבקש מבני ביתו שיוציאו הפירות לרשות הרבים, ויפקיר הפירות במקום שהוא נמצא, ויחזרו בני ביתו ויזכו בהם ויכניסום לבית.

ו. מי שבזמן הביעור אין בידו אלא מזון ג' סעודות [למאכלו או למאכל בהמתו], אינו חייב לבערם, אלא יאכלם והוא ביעורם, ולכן מי שלא נותר בידו יין אלא כמות המספיקה לו ולבני ביתו לקיום מצות ד' כוסות בליל הסדר, אינו חייב לבערם. אולם אין להשהות פירות אלו אחר זמן הביעור, ויסיים אכילתם קודם תום הזמן, ואם הותרם נאסרו באכילה. ויש אומרים שיכול לאכול פירות אלו בכל זמן, והעיקר להלכה כדיעה ראשונה, ולכן אם יודע שישאר מאותם פירות, יפקירם כדין וישוב ויזכה בהם, ואזי יוכל לאוכלם בכל זמן.

ז. שיעור ג' סעודות, היינו לכל אחד ואחד מבני הבית, ומשערים בכל פרי את הכמות הרגילה לאכול בכל סעודה, ואין הכוונה שאת כל הסעודה יעשה מפירות אלו. וכן אם זמן הביעור הוא בכמה מינים באותו יום ישער כנ"ל.

ח. לאחר שהוציא והפקיר כדין בזמן הביעור, יכול לזכות בחזרה בכל הכמות אף יותר מג' סעודות, ואוכלם בקדושת שביעית, ללא הגבלת זמן.

ט. עבר זמן הביעור ולא ביער, נאסרו הפירות באכילה, ויש אומרים שנאסרו גם בהנאה. ונאסרים הפירות לכל אדם, ויש אומרים שלא נאסרו אלא לבעלים. ומכל מקום כל זה אם לא

ביערם במזיד, אך אם שגג ולא ידע שכבר הגיע זמן הביעור וק"ו אם נאנס, העיקר להלכה שלא נאסרו הפירות, ומיד כשנזכר יפקירם, ויכול לחזור ולזכות בהם ולאוכלם עד שיכלו.

י. אם היו פירות ישראל הקדושים בקדושת שביעית ברשות הגוי בזמן הביעור, והישראל לקחם ממנו לאחר הביעור, לא נאסרו הפירות, שאין הגוי מצווה לבערם, אולם בשעת הלקיחה מהגוי, על הישראל לבערם מיד, ויהיה רשאי לזכות בהם ולאכלם.

יא. אם היו הפירות ברשות אוצר ביה"ד בזמן הביעור, אין בית הדין צריך לבערם, וכמו"כ הלוקח מהם לאחר הביעור אינו צריך לבער, אולם אם לקח מהאוצר לפני זמן הביעור והגיע זמן הביעור, העיקר להלכה שחייב לבער את הפירות בהגיע זמן הביעור.

יב. כל שאין בו קדושת שביעית אין בו חובת ביעור, ולכן הגדל בקרקע של גוי - שאין בו קדושת שביעית - אין בו חובת ביעור. ובפירות הקדושים בקדושת שביעית, ועבר ועשה מהם דבר האסור [כגון שסחט או הפסיד באיסור], יש בהם חובת ביעור.

יג. הכובש או המבשל פירות שביעית, עם פירות או שאר מוצרים שאינם קדושים בקדושת שביעית [כגון הנותן יין לתוך עוגה אן שאר תבשיל], ונתנו פירות שביעית טעם בשאר המוצרים, בהגיע זמן הביעור של אותם פירות שביעית, חייב לבער את כל התערובת, גם מה שאינו קדוש בקדושת שביעית ואף אם הוציא את מה שקדוש בקדושת שביעית קודם זמן הביעור, חייב לבער את שאר התערובת.

יד. פירות שביעית שנתערבו במינם [כגון בפירות נכרי או חו"ל שאינם קדושים בקדושת שביעית], כל התערובת קדושה בקדושת שביעית וחייבים לבער את כל התערובת. [ואם נתערבו שלא במינם, חייבים בביעור רק אם נתנו טעם וכמבואר לעיל].

טו. טעם הבלוע שאין בו ממש וכגון הבלוע בכלים, אין עליו חובת ביעור. ולכן אין צריך להגעיל כלים שקיבלו טעם מפירות שביעית.

טז. פירות שביעית ממינים שונים, שכבשם בכלי אחד, בהגיע זמן הביעור של כל מין, יבערו. ואם פתח את הכלי קודם זמן הביעור של כל המינים, והתחיל לאכול מהכלי, הרי הכל כמבוער, [ועי' בספרי שביתת השדה פי"ד בהערה על סעיף כב].

יז. בקביעת זמן הביעור חילקו חז"ל את ארץ ישראל לשלש ארצות, יהודה, עבר הירדן וארץ הגליל. ואמנם בזמן הזה כל ארץ ישראל נחשבת לאחת, ובפרט שכיום התוצרת החקלאית מועברת ממקום למקום.

יח. פירות שביעית שיצאו לחו"ל באיסור, אין צריך להחזירם לארץ כדי לבערם, אלא מבערם במקומם. וזמן ביעורם הוא לפי הזמן בארץ ישראל.

יט. פירות שספק אם הגיע זמן ביעורם, יש לבערם בתחילת זמן הספק, ולא יזכה בהם, עד אחר שיתברר לו שודאי הגיע זמן הביעור, ואמנם לאחר שהפקיר כדין בתחילת הזמן, יכול להכניס את הפירות בחזרה לביתו בתורת הפקר ומתוך כוונה ברורה שלא לזכות בהם, עד שיתמו ימי הספק.

כ. במינים מסוימים כתבו לנו חז"ל את זמן ביעורם, והם: תאנים בחנוכה. תמרים בפורים. ענבים ויין בפסח. זיתים ושמן בשבועות. וכן המנהג למעשה גם בזמנינו, לקיים דין ביעור בערב החגים והמועדים הנזכרים, ולשוב ולזכות בזה בו ביום. ובשאר המינים שלא ביארו לנו חז"ל זמן ביעורם, אם יודע בבירור הזמן שהם כלים יבערם בו ביום, ואם לא ידוע הזמן, יבערם בתחילת ימי הספק, ולא יזכה בהם עד שיתברר שהגיע ודאי זמן הביעור וכמבואר לעיל.

בברכת

פסח כשר ושמח

הרב שניאור ז. רווח

מדור גנזי ארץ ישראל

הגאון רבי שלום מזרחי זלה"ה
חבר ב"ד הגדול מחבר שו"ת דברי שלום

מאורסת שאביה או שלוחי הבעל מלויים אותה לנישואין האם אוכלת בתרומה

כתב הרמב"ם (בפ"ו מהל' תרומות ה"ג), ישראלית שנשאת לכהן אפילו קטנה בת ג' שנים ויום אחד תאכל בתרומה וחזה ושוק, ודין תורה שתאכל משנתארסה שהרי היא קנינו, אבל אסרו חכמים שתאכל עד שתכנס לחופה גזירה שמא תאכל תרומה לאביה ולאחיה כשהיא ארוסה בבית אביה. עכ"ל. נראה שהר"מ היה גורס שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקנו לאביה ולאחיה, שלא כגרסא בגמרא כתובות (נז,ב) דגרס ותשקנו לאחיה ולאחיותיה. ע"ש. וכן גריס השאלות בשאלתא ק"ח.

וראיתי בתוס' רי"ד (קידושין דף יא,א) שכתב וז"ל, נ"ל דלא גרסינן והלך, שאם הלך האב עם שלוחי הבעל הרי היא ברשות האב ולא אכלה, דאיכא למיחש בין לסמפון בין לדעולא, ואיכא למימר כיון דאחיה ואחותה אינן עמה ליכא למיחש לדעולא, ושמא תשקה לאביה אין לחוש מפני שהוא בן דעת. עכ"ל. ע"ש. ולפי מ"ש הר"מ שמא תאכל תרומה לאביה ולאחיה א"כ הר"מ לא גריס והלך האב עם שלוחי הבעל, דהא אכתי איכא למיחש לדעולא.

ונראה דלהתוס' רי"ד עיקר החשש לגבי אחיה ואחיותיה הקטנים שאינן בני דעת, אבל לגבי אביה שהוא בן דעת ליכא למיחש שמא תשקנו תרומה כיון שהוא בן דעת ויודע דאסור הוא באכילת תרומה. ונראה לכאורה דלפי"ז אם אין לה אחים ואחיות, או שיש לה והם גדולים ובני דעת, דליכא למיחש שמא תשקם תרומה מותרת היא באכילת תרומה, כמו בהלך האב עם שלוחי הבעל דאוכלת בתרומה לעולא. אבל נראה יותר לומר דלא פלוג רבנן בזה, וגזרו לאוסרה אכילת תרומה כל זמן שהיא בבית אביה, ודוקא בהלך האב דליכא הך חששא דאחיה ואחיותיה, דהתם לא שכיחי להיות נמצאים עמהם, לא גזרו בה רבנן, משא"כ כשהיא בבית אביה דאיכא חששא דאחיה ואחיותיה הנמצאים עמה בבית אביה, גזרו בה בכל גוונא אפילו כשאין לה אחים ואחיות או שיש לה והם גדולים, אטו היכא דיש לה אחים ואחיות קטנים דלאו בני דיעה נינהו. (וכע"ז כתב הרמ"א ביו"ד סי' קי"ב) בשם תשובת רשב"א שאפילו במקום דליכא משום חתנות אסור משום דל"פ רבנן. וע' בה"ט סק"א).

ב. ועיין מאירי (קידושין דף ה,א) שכתב אבל חכמים גזרו שלא תאכל עד שתכנס לחופה שמא ימזגו לה כוס בבית חמיה ותשקה לאחיה ואחותה הקטנים הבאים עמה. עכ"ל. וכ"כ בדף י' ע"ב, וז"ל, מעתה הגיע זמן ולא נישאו ומסרה האב לשלוחי הבעל

או הלך האב עמה עם שלוחי הבעל אוכלת שהרי אין אחיה עמה ואם משום אביה אב ודאי גדול הוא ונזהר בכך. עכ"ל. והוא כדברי התוס' ר"ד ודלא כהרמב"ם ז"ל.

ואין לומר מדנקט המאירי שתשקה לאחיה ואחיותיה הקטנים, שאם יש לה אחים ואחיות גדולים שאוכלת בתרומה, דיש לומר דל"פ רבנן כל שיש לה אחים ואחיות, והמאירי מפרש טעם עיקר הגזירה שהיא משום אחיה ואחיותיה הקטנים וכשגזרו לא חילקו חכמים בגזירתם, אלא שאפשר לצדד דהיכא שאין לה אחים ואחיות דלא גזרו בכה"ג אטו היכא שיש לה אחים ואחיות קטנים. וצ"ע. ולפי"ד הריטב"א שהובא לקמן פשיטא דגם באחים גדולים גזרו שמא יטול בעצמו בשוגג, אבל אכתי יש לצדד בהיכא שאין לה אחים כלל אם גזרו או לאו.

ועיין בתוס' ר"ד (כתובות נז, ב) שכתב וז"ל, גזירה שמא ימזגו לה כוס בבית חמיה ותשקה לאחיה ולאחיותיה. ע"ש. והוא כגרסת המאירי ז"ל. ומיהו רש"י ז"ל כתב בבית אביה גרסינן ע"ש, וכ"כ הריטב"א (בכתובות נ"ז) וז"ל, ה"ג, וכן גרסת רש"י ז"ל שמא ימזגו לה כוס בבית אביה, ול"ג בבית חמיה. דאיהי בבית אביה קיימא, ותשקה לאחיה ואחיותיה, פ' לא שתשקה במזיד אלא שתשקה בשוגג או שיטלו הם בעצמם בשוגג אידי דרגילי בה ונקטינן השקאה מפני שהשתיה קלה לעשות בשוגג יותר מאכילה. עכ"ל. ע"ש. ונראה שלדעת תוס' ר"ד לא חיישינן שמא יטלו הם בעצמם אלא החשש שמא תשקה היא בשגגה. ואין לחוש שגם הם ישתו ממנה בשגגה, וכיון שכן דוקא גבי אחיה ואחיותיה הקטנים הוא דאיכא למיגזר כיון שאינן בני דיעה להזהר, משא"כ אביה שהוא בן דעת ליכא למיחש שישתה מידה, אבל אם נאמר שמודה הרי"ד לחשש זה שמא יטלו בעצמן בשוגג, א"כ הו"ל למיחש גם גבי אביה דילמא משתלי ושקיל ושתי ואע"ג שהוא בן דעת, והשתא דאמרינן דליכא למיחש שמא יטלו בעצמן, אלא החשש הוא שמא תשכח ותמזוג להם בשגגה, ניחא שלגבי אביה שהוא בן דעת אין לחוש לזה שגם הוא ישתה ממנה בשוגג, משום דלחד שוגג חיישינן, ולתרי שגגות לא חיישינן, כן נ"ל לומר אליבא דתוס' ר"ד ז"ל.

ועיין בחידושי הרא"ה (כתובות נ"ז ע"ב) שכתב אבל לקיט ישראל בכהן למאי נחוש לה דליספי ליה בעה"ב ליכא למיחש דכהן מזהר זהיר בתרומה, לקיט נמי לא עביד דנסיב מבעה"ב אי איהו לא יהיב ליה, ולעיל נמי דאמרינן שמא תשקה אפשר דלאו דוקא אלא שמא יטלו הן מעצמן ממנה כוס, א"נ אפשר דשניא בת ישראל שאינה בקיאה בתרומה. עכ"ל.

ועיין בתוס' כתובות (מ"ח ע"ב) ד"ה רב אסי בסופו, שכתבו וז"ל, ועוד אומר ר"י דמצינו לפרש דא"ב למ"ד סימפון ליכא, דבמסר ל"ח לסימפון, ולמ"ד שמא ימזגו איכא דחיישינן שמא תשקה לשלוחי הבעל. ע"ש. וכ"כ בתוס' הר"ש משנן וז"ל, ועוד אומר דמצינן למימר לקמן דקאמר איכא בינייהו מסר למ"ד משום סימפון ליכא דבמסר לא חיישינן לסימפון ולמ"ד שמא ימזגו איכא דחיישינן שמא תשקה לשלוחין אעפ"י שאינן לא אחיה ולא אחותה, ורש"י לא פ' כן התם ע"ש.

ונמצא דהתוס' והרשב"א משנן לא ס"ל כד' התוס' ר"ד והמאירי שדוקא באחיה ואחיותיה הקטנים הוא דאיכא למיחש משום שאינן בני דעת, דהא ר"י ס"ל דאיכא

למיחש שמא תשקה לשלוחי הבעל וא"כ מכ"ש דאיכא למיחש שמא תשקה לאחיה ואחיותיה אפילו שהם גדולים ובני דעת וה"ה לאביה נמי איכא למיחש אעפ"י שהוא גדול ובן דעת. (ועיין מ"ש בשו"ת אבני מילואים סי' ט"ז דף י"ט, ובהפלאה בסופו דף נה: הערה מבן המחבר).

היוצא מכל מה שהבאנו לעיל שיש פלוגתא אם איכא למיחש שתשקה לאחיה ואחיותיה או לאביה או לאו, וכיון שהוא חשש מדרבנן בעלמא, נקטינן לקולא. אלא שיש קצת תימה ע"ד המאירי ז"ל שלא הביא שיטת הרמב"ם ז"ל וכתב בפשיטות כהתוס' רי"ד ז"ל.

וא"כ בהלך האב עם שלוחי הבעל אי מותרת לאכול תרומה דליכא גבה אחיה ואחיותיה אלא אביה שהוא גדול ובן דעת, לדעת הרמב"ם והתוס' איכא למיחש ולדעת התוס' רי"ד והמאירי ליכא למיחש כיון שהוא גדול ובן דעת, וכן בהיכא דליכא גבה לא אחיה ואחיותיה או אביה אלא שלוחי הבעל לפי"ד התוס' בשם ר"י והרשב"א משנן חיישינן שמא תשקה לשלוחין ולפי"ד שאר המפרשים נראה דס"ל דליכא למיחש להכי רק גבי אביה ואחיה ואחיותיה דגייסי אהדדי ואיכא למיחש שמא תשקנה תרומה, אבל בשלוחי הבעל דלא גייסי גבה ליכא למיחש. ומדברי רש"י ז"ל שפי' להדיא דחיישינן לסמפון וליכא למיחש שמא תשקה כיון דליתנהו גבה מבואר דס"ל דליכא למיחש שמא תשקה לשלוחי הבעל וכמ"ש הרשב"א שרש"י לא פירש כן התם, ואם שלוחי הבעל כהנים הם לכו"ע אוכלת בתרומה דכיון דכהנים נינהו אם תשקה אותם תרומה לית לן בה כיון דכהנים הן, ואם הם טמאים ליכא למיחש שמא תשקנה דכהנים מזהר זהירי בתרומה. ואם הם טמאים לא ישתו ממנה כוס תרומה.

עכ"פ נראה דנקטינן לקולא כיון דכל חשש זה הוא מדרבנן וכיון דאיכא פלוגתא הו"ל ספד"ר ולקולא כן נ"ל בפשיטות.

נקטינן לדינא:

אם לאחר האירוסין הלך האב עם שלוחי הבעל ללוותה לנישואין, מותרת לאכול בתרומה, וכן אם רק שלוחי הבעל מלווים אותה בלי אחיה ואחיותיה מותרת באכילת תרומה.

חשוד על המעשרות האם נאמן בשבת ויו"ט

כתב הרמב"ם (פי"ב מהל' מעשר ה"א) הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח לעשרן ונכנסה שבת או יו"ט שאינו יכול לעשר הרי זה שואלו, ואם אמר לו מעושרין הן אוכל על פיו בשבת, וכן אם אמר לו אחד שאינו נאמן מעושרין הן אוכל על פיו באותה שבת, ואפילו היו לו פירות אחרות מתוקנין מאותו המין, מפני שאימת שבת על עמי הארץ ואינו עובר בה עבירה.

א. עיין בתוס' רעק"א (בדמאי פ"ד מ"א אות לג) שכתב בפשוטו נראה דהך קולא דשאיילה בשבת הקילו רק בע"ה, אבל לא בחשוד ממש על המעשרות. ועיין בפני יהושע בחידושי כתובות (דף כד), ושם תמצא דדעתו דאף בחשוד סמכינן אהך קולא.

עיי"ש. עכ"ל. וכ"כ הרמ"ז כהפנ"י, שאפילו החשוד ממש שיודעים שאינו מעשר אפ"ה נאמן. ע"ש. ובתוס' אנשי שם כתב בשם השושנים לדוד דלפי הנראה כל אלו הדברים שהקלו בדמאי הוא דוקא בסתם ע"ה, אבל בחשוד אין זה דמאי אלא ודאי, ומה לי שבת ומה לי חול. וכן נראה מדברי הרמב"ם שבפ"ב מהל' מעשר פסק למתניתין כצורתה ואח"כ באותו פרק דין ט"ז, כתב אין כל הדברים הללו אמורים אלא בע"ה שאינו לא חשוד ולא נאמן כו'. ע"ש. וע' בפ"י הרמ"ז שכתב מי שאינו נאמן, פירוש לא מבעיית בסתם ע"ה דנאמן בשבת, דאיכא תרתי לטיבותא, חדא דרוב ע"ה מעשרים, ותו דאימת שבת עליו, אלא אפילו החשוד ממש שיודעים שאינו מעשר אפ"ה נאמן. ע"ש.

ונראה לדקדק כן ממ"ש הר"מ בה"א מפני שאימת שבת על עמי הארץ ואינו עובר בה עבירה. משמע דמיירי בסתם ע"ה ולא בחשוד. וכן משמע ממה שכתב הר"מ בהלכה ד' כשם שאימת שבת על עמי הארץ כך אימת דימוע עליהם ואינן חשודין להאכיל את המדומע. ע"ש. וכ"כ הסמ"ג (עשין קלה) ומפרש בירושלמי מפני שאימת שבת הקובעת למעשר על ע"ה שאינו עובר עבירה זו. ע"ש. הרי מוכח מדברי הסמ"ג דמיירי בסתם ע"ה ולא בחשוד. ושוב כתב הסמ"ג (שם) ואומר בירושלמי כשם שאימת שבת על ע"ה כך אימת דימוע עליהם ואינן חשודין להאכיל את המדומע ע"ש.

ועוד נ"ל להוכיח מד' הירושלמי (פ"ד דדמאי ה"א) דקאמר חברייתא בשם ר"י מפני כבוד שבת התיירו, אם מפני כבוד שבת למה לי שואלו וכו'. ואי נימא דמיירי אף בחשוד כד' הרמ"ז והפנ"י, מאי פריך למה לי שואלו בסתמא, דמשמע דקשיא ליה אפילו בחשוד למה לי שואלו, וזה בודאי ל"ק, וכי משום כבוד שבת נתיר לו לאכול שאינו מעושר, והול"ל בחשוד ניחא דשואלו ואוכל על פיו, אבל בע"ה למה לי שואלו. אבל אם נאמר דלא מיירי אלא בסתם ע"ה ולא בחשוד ניחא דברי הירושלמי, דפריך בסתם אם מפני כבוד שבת למה לי שואלו, דאפילו בלא שאילה נמי מפני כבוד שבת סמכינן ארובא דע"ה מעשרין הן, וא"כ מינה נשמע דגם לרב ביבי בשם ר"ח דמפרש טעמא משום דאימת שבת עליו והוא אומר אמת, לא מיירי אלא בסתם ע"ה ולא בחשוד, דעד כאן לא פליגי אלא בטעמא דמילתא, אבל בפירושא דמתניתין ל"פ, ולכו"ע לא מיירי מתניתין אלא בסתם ע"ה. ועוד קשיא כמו שכ' התוס' אנשי שם בשם הרב שושנים לדוד דגבי חשוד אין זה דמאי אלא ודאי ומה לי שבת ומה לי חול דכיון שהוא חשוד על המעשרות איך יהא נאמן לומר מעושרין הן ונסמוך על פיו של החשוד, והא קי"ל כרשב"ג [יומא עח,א] דחשוד על הדבר אינו דנו ואינו מעידו כשהוא שלו, אלא ודאי דלא מיירי אלא בסתם ע"ה.

ועוד נ"ל להוכיח מדברי התוספתא (פ"ה דדמאי ה"ג) דקאמר שכשם שאימת שבת על ע"ה כך אימת דימוע על עם הארץ. ע"ש. וכן משמע מד' התוס' כתובות (נ"ה ע"ב) ד"ה ובתרומת, שכתבו וטעמא דרבנן לא משום עונג שבת כדפי' בקונטרס דמשום עונג שבת לא שרינן ליה לאכול דמאי וכו' פי' ע"ה ירא לשקר בשבת בדבר שאינו מעושר משום דשבת קובעת למעשר ע"ש. ועיין ברש"י מנחות (דף ל' ע"ב) ד"ה ה"ג, שכתב

והקילו חכמים אצלו משום עונג שבת הואיל ודמאי דרבנן ורוב ע"ה מעשרין הן שואלו לע"ה אם עשרן ואוכלן ע"פ. ע"ש. ועיין בתוס' שם ד"ה תרומת שהעתיקו דברי הירושלמי רב ביבי בשם ר"ח אימת שבת על ע"ה והוא אומר אמת. ע"ש. נראה מדבריהם דלא מיירי אלא מסתם ע"ה ומשום הכי הוסיפו בדברי הירושלמי אימת שבת על עם הארץ, אע"ג דבירושלמי לא נאמר כן, אלא הכי אתמר אימת שבת עליו והוא אומר אמת. ע"ש. על כל פנים מכל זה מוכח דלא התירו אלא בדמאי, מטעמא דרוב ע"ה מעשרין הן, ומש"ה סמכינן על מה שאומר הע"ה מעשרין הן דאימת שבת עליו והוא אומר אמת, אבל בחשוד על המעשרות לא התירו לסמוך על החשוד, ודלא כהרמ"ז והפנ"י ז"ל וכמ"ש ה' שושנים לדוד והגאון רעק"א ז"ל.

ועיין ר"מ בפיה"מ (ריש פ"ד דדמאי) שכתב, אמרו בירושלמי שם שהטעם שהוא נאמן בשבת לפי שאימת שבת עליו, ר"ל שע"ה הוא חמור בעיניהם לעשות עבירה ביום שבת מפני כבוד היום, לפיכך לא ישקר. ע"ש. הרי מבואר מד' הר"מ דמפרש מתניתין בע"ה, ולא בחשוד. והנה מבעי בירושלמי מאי בינייהו דהני תרי טעמי, דחד אמר מפני כבוד שבת, וחד אמר דאימת שבת עליו והוא אומר אמת, וקאמר דאיכא בינייהו אם שאלו בחול, דלמ"ד אימת שבת עליו לא יאכל בשבת, ולמ"ד מפני כבוד שבת אפילו שאלו בחול יאכל בשבת. ע"ש בפ' הרא"ש. ולכאורה הא איכא בינייהו אם יש לו פירות אחרות מתוקנין, דלמ"ד מפני כבוד השבת, לא יאכל בשבת, דהא מה שהתירו מפני הכבוד שאין לו מה יאכל ואם לא נתיר לו ישב בתענית (כך פי' מהר"י בן מלכי צדק), ולמ"ד מפני שאימת שבת עליו יאכל בשבת וכמ"ש הר"מ והשו"ע דאפילו היו לו פירות אחרות מתוקנין מאותו המין אוכל על פיו מפני שאימת שבת על ע"ה ואינו עובר בה עבירה.

ואפשר כיון שהוא חפץ לאכול מפירות אלו שלקחן ממי שאינו נאמן, משום דחביבין עליו טפי מפירות אחרות מתוקנין מאותו המין שיש לו, התירו לו משום כבוד ועונג שבת, ומש"ה לא קאמר האי איכא בינייהו. ולפי פי' מהר"י בן מלכי צדק אפשר לומר דר"ל דגם להך טעמא דאימת שבת עליו והוא אומר אמת, לא שרינן ליה אלא דוקא היכא דאין לו פירות אחרים מתוקנין ודלא כר"מ והשו"ע, ומש"ה לא קאמר הירושלמי הך איכא בינייהו.

נקטינן לדינא:

א. פירות שהם ספק טבל נאמן ע"ה בשבת וביו"ט שהם מעשרין, מטעם דרוב ע"ה מעשרין הן, ומטעם שאימת שבת ויו"ט עליו, (ואפילו ש"ל פירות אחרים מתוקנים).
ב. החשוד על המעשרות אינו נאמן על הפירות שהם מתוקנין, אפילו בשבת ויו"ט.

מור הגאון רבי שלמה משה עמאר שליט"א

רבה הראשי וראב"ד – ת"א יפו

הלכות פסח

ניסן

א. טוב ליתן מר"ח ניסן עד ערב פסח לאחר קריאת סדר הנשיא - שלש פרוטות לצדקה, בעד מנוחת אב ואם או שאר קרובים, או בעד כל נפשות מתי ישראל, ועי"ז יעשה חסד עם החיים והמתים [והג' פרוטות כנגד נר"ן]. וחשבון ה"ג ימים בכל יום ג' פרוטות, עולה ט"ל, כי ט"ל אורות טליך. ואם יוסיף גם ביום י"ד יעלה מ"ב, כחשבון ג' ימים, י"ד הגדולה, י"ד הגבורה וי"ד הרמה. ואם יוסיף עוד ג', יעלו מ"ה, ויזכה להעלותם אפילו לעומדים בגלגול בהמה או עופות או בעשב השדה, וזהו מ"ה אדם. מועד לכל חי סימן א' אות ה', בשם מעשה הצדקה וקב הישר].

ב. ברכת האילנות, טוב ונעים שיצטרפו בכנסיה שהיא לשם שמים, וילכו כולם אגודה אחת לברך ברכת האילנות, ואחר הברכה יפרישו צדקה, (ולא יפחתו משלש פרוטות כל אחד נר"ן ויהיה מבין כולם כמנין מ"ה לפחות).

ואחר הברכה יאמרו התפילה הסדורה על הנשמות ומזמור בשוב ה' את שיבת ציון, ומזמור קמ"ח, ויאמרו קדיש (והוא עילוי גדול לנשמות שנתגלגלו בדומם, צומח, חי ומדבר) (מועד לכל חי סי' א' אות ו').

ובברית כהונה (עמוד י"ז אות כ') כתב, שהמנהג בגרבה לברך בכנופיא בחג הפסח, וכל בית כנסת יש לו קביעות באחד מימי החג.

וכן היה המנהג במרוקו, לבך בחג. וכן נהגו ברוב הבתי כנסת שבערים גם כאן באה"ק, וכנראה שנהגו כן כדי לזכות הרבים המתאספים בחגים בבתי כנסת, וברוב עם הדרת מלך. והזריזים מקדימים לברכה ביום ר"ח ניסן עצמו ותבא עליהם ברכה. ועיין עוד במועד לכל חי (שם אות ז') שכתב, דטוב לצאת מקיר העיר וחוצה כדי לברך ברכה זו, דלא כהפרי האדמה דפשיטא ליה שאפשר לברך גם בחצירו. וע"ש שהעלה דמי שהוא חלוש וכיוצא בזה יכול לברך בחצירו.

ג. ברכת האילנות בשבת, כתב המועד לכל חי (שם אות ח') שבקושטא נהגו לברך גם בשבת ויר"ט, אכן באזמיר לא ראיתי ולא שמעתי מימי עולם דמברכין בשבת ויר"ט. וכתב דבקושטא שמברכים בחצר ולא יוצאים חוץ לעיר, ע"כ מברכים גם בשבת, משא"כ באזמיר שיוצאים חוץ לעיר, ע"כ לא מברכים בשבת. ובסוף כתב דטוב לימנע מלברכה בשבת גם למברכים במקומם, מחשש שמא יטלטלו הפרחים להריח, ושמא יתלוש. ע"ש. וגם בברית כהונה (שם) כתב, שלא מברכים בשבת, וסתם ולא חילק.

עוד כתב במועד לכל חי (שם אות ט'), שעפ"י הסוד יש לברך בניסן דוקא, ויהיו ב' אילנות שיש בהם פרחים וגם יהיו אילני מאכל.

ד. תענית בניסן, כתב מרן (סי' תכ"ט ס"ב): ואין מתענין בו להזכיר בצבור. והרמ"א בהג"ה כתב: נהגו שאין מתענין בו כלל אפילו יום שמת בו אביו ואמו. והאחרונים

העלו שלדעת מרן מותר להתענות תענית יחיד בניסן, כגון יארצייא"ט, או בערב ר"ח אייר למי שמתענה כל ערב ר"ח. שכנה"ג בהגה"ט אות ג', ומטה יהודה בשם הפר"ח, וכ"כ בספרו בית יהודה, ושו"ג אות ח'. הובאו בכה"ח אות ז"ך. וסיים בזה"ל, אבל המו"ק קיים דברי מור"ם ז"ל. והביאו המחב"ר אות י"ב. ע"ש. וכ"כ הח"י שם, דמנהיגו כהרמ"א שאין להתענות כלל. וכ"כ הר"ז וח"א וכו'. כיע"ש. ואחר המחילה מהדר"ג, הי"ל לפרש דאלו שקיימו מנהג הרמ"א הם חכמי וגאוני אשכנז, היוצאים ביד רמ"א ז"ל, אבל אנו בשיפוליה דמרן ז"ל נקטינן, והוא התיר תענית יחיד בניסן. וכן ראיתי להגאון ברית כהונה (עמוד קט"ז אות כ"ב), שכתב דכן נהגו להתענות תענית יחיד בניסן, וכן בערב ר"ח אייר, עוד כתב (שם או' כ"ג), שגם חתן מתענה לפני חופתו בניסן. עוד ראיתי שכן כ' הגאון מהר"י עייאש ז"ל במנהגי אלג'יר (עמוד י"א אות כ"ב) וז"ל: וכן בכל חדש ניסן מתענה היחיד ביום יאר צייט עכ"ל, וע"ש שהתיר בזה אפילו ביום ל"ג בעומר.

והלום ראיתי להגר"ח פ"ז (במועד לכל חי סי' א' או' י"ג), שגם הוא כתב שאין קפידא להתענות יארציי"ט ומשמרת ערב ר"ח אייר וכי"ב בניסן. (וכתב כן בשם כמה פוסקים. כיע"ש).

ה. שבת הגדול. נהגו המדקדקים לומר "שבת הגדול מבורך" (מחב"ר סי' ת"ל, ומל"ח סי' א' או' י"ט). ושמעתי באומרים לי "שבת הגדול שלום ומבורך".

ו. תענית בכורות. הבכורות מתענין בערב פסח, בין בכור מאב ובין בכור מאם. ויש מי שאומר שאפילו נקבה בכורה מתענה (מרן סי' ת"ע ס"א). ומור"ם שם כתב שלא נהגו כן. ובפסח מעובין (אות מ"א), כתב שבמקומו נהגו שגם הנקבות הבכורות מתענות. וכ"כ השו"ג (אות ג') שכן מנהג שאלוניקי. וכ"כ הזכ"ל שכן מנהגם, אלא שהעוברות ומניקות מקילות. והח"י כתב שבמדינתם נהגו כמור"ם ז"ל. וכ"כ ר"ז (אות ג'). וגם החיד"א בשמחת הרגל על ההגדה (דמ"ב ע"ב), שהמנהג בזה כמור"ם. וכ"כ גם בספרו מחב"ר (אות ב'). וכ"כ היפ"ל והבן איש חי ז"ל (פר' צו או' כ"ה). כה"ח (שם אות טו"ב).

ואולם בברית כהונה (עמוד קל"ב אות ז') כתב שמנהגם שגם הנקבות מתענות. ומ"מ העוברות ומניקות לא יתענו. (שם אות ח').

ז. בן בכור קטן אביו מתענה תחתיו עד שיגדל. ואם האב בעצמו בכור אמו תתענה תחתיו עד שיגדל (הרמ"א בסימן ת"ע ס"ב בהג"ה).

וכתב המ"א (סק"ב) דיש פוסקים שכתבו שתענית האב (כשהוא בכור) עולה גם בשביל בנו הבכור, ואין האם צריכה להתענות. וכתב דבמקום צער יש להקל, וכל שכן במעוברות ומניקות. (משנ"ב אות ט'. כה"ח או' כ"ד). וכ"כ הברית כהונה (עמוד קל"ב אות ט' וי"ד), שכן נהגו, שאם האב בכור התענית שלו עולה גם לבנו.

עוד כתב שם (אות י"א) שהאם מתענה במקום בתה הבכורה, וכשהאם עצמה בכורה עולה לה ולבתה, ואם היא מעוברת או מניקה לא תתענה כלל.

ואם התענתה פעם אחת עבור בנה, הוי נדר, וצריכה התרה. (מ"ב שם. וכה"ח אות כ"ה בשם האחרונים. כיע"ש).

ח. העושה תענית בערב פסח התיר העוגת אליהו (סימן ל') לטעום מצה עשירה אחר הקידוש. והמל"ח (סימן ד' אות י"א) כתב, שאין דעתו נוחה בהתר זה. טוב יותר לאכול מרק ופירות וכיו"ב, וכמ"ש הברית כהונה (עמוד קמ"ד אות כ"ט) [דשם כתב דנהגו בביתם שאחרי "ורחץ" אוכלים כל אחד ביצה עם מרק וירקות ובשר מבושל. ועיין למור"ם ז"ל (בסי' תע"ו ס"ב), שכתב נוהגים בקצת מקומות לאכול ביצים וכו'. ע"ש. וכתב הברית כהונה ז"ל, דיאכלו את זה לפני הכרפס, ומברך עליהם בורא נפשות, ואח"כ יאכל הכרפס ויברך עליו בורא פרי האדמה, ויכוין לפטור המרור. ויאכל מהכרפס פחות מכזית כדי שלא יברך עליו ברכה אחרונה. וע"ל מ"ש בזה].

ט. כשחל ערב פסח בשבת יש אומרים שמתענים הבכורות ביום ה', וי"א שאינם מתענין כלל. (מין סי' ת"ע ס"ב). וכתב הרמ"א (שם בהג"ה), דיש לנהוג כסברא ראשונה. (וכ"כ הלבוש והכנה"ג בפסח מעובין, וכ"כ השו"ג, ועוד. כה"ח שם אות כ"ג). וכשחל ערב פסח בערב שבת מתענים באותו יום (שכנה"ג, ופר"ח בסעיף זה, ועוד. כה"ח שם אות י"ט).

י. בימינו התפשט המנהג לסיים מסכת ערב פסח, כדי לפטור עצמם מתענית של הבכורים. וכנראה שסכמו ע"ז מפני החולשה שירדה לעולם. [וכמ"ש מין הראש"ל בקול סיני עמוד 66 אות י"ב. ובחזון עובדיה עמוד צ"ז, שכל"כ בספר בתי כנסיות, שמנהג העולם להקל בסעודת נישואין. וכ"כ מהרח"פ בחיים לראש. ובשו"ת ערוגת הבושם סי' קל"ט כתב, שנוהגים להקל בסעודת סיום מסכת. וכ"כ בשו"ת מקור חיים סי' ל"ו, ושכן נהג בעצמו השואל ומשיב ז"ל. וע"ש שהאריך בכ"ז כיד ה' הטובה עליו]. ואפשר להקל בשעת הדחק גם בסיום מסכת משניות עם פי' ר"ע מברטנורא (שם. וע"ש עוד פרטים בזה). [וידוע שהגר"א ז"ל כ' דהאותיות של תיבת "סיום" הם כחשבון המלוי שלהם, שהאות ס' עולה 60, וגם מילוי מ"ק עולה 60, וכן יו"ד ו"ו ומ"ם. ללמד שגם מי שלא סיים בעצמו רק השתתף בסיום בלבד נחשב לו כמו שלמד בעצמו. ומיהו בעינן שישתתף בסיום בעצמו. וכן העלה מין הראש"ל שם, דמי ששולח אחר במקומו להביא לו עוגה או יין ממקום הסיום לא עשה כלום, ועודנו חייב בתענית. והבן א"ח ז"ל (פרשת צו או' כ"ה) כתב וז"ל, ובסעודת סיום אם הבכור גמיר וסביר להבין מה שאומרים בעת הסיום, מותר לו לאכול שם. ועיין חיים לראש. עכ"ל. על כן מי שרוצה לפטור עצמו בזה, ישתדל ללמוד בקביעות ולסיים המסכת. ואם נאנס ורוצה להשתתף רק בסיום, חייב להשתתף בעצמו בשיעור, וישים דעתו לשמוע ולהבין את הסיום].

בדיקת חמץ:

א. מצות עשה מן התורה להשבית החמץ קודם זמן איסור אכילתו, שנאמר ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם, ומפי השמועה למדו שהראשון זה הוא יום ארבעה עשר בניסן.

ומה היא השבתה זו האמורה בתורה, הוא שיבטלו בלבו ויחשוב אותו כעפר, ויחשוב בלבו שאין ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל.

ומדברי סופרים בודקין ומשביתין החמץ בלילה מתחילת ליל ארבעה עשר, לאור הנר, מפני שבליילה כל העם מצויין בבתיים ואור הנר יפה לבדיקה.

ואין קובעין מדרש בסוף יום שלשה עשר, וכן החכם לא יתחיל לקרות בעת זו, שמא ימשך וימנע מבדיקת החמץ בתחילת זמנה. (מדברי הרמב"ם ז"ל ריש פרק ב' מהלכות חמץ ומצה. וכו"פ בטוש"ע סימן תל"א).

ב. וכן יזהר כל אדם שלא יתחיל בשום מלאכה ולא יאכל עד שיבדוק, (שו"ע שם ס"ב). ולאכול פירות, או מעט עוגות (עד כביצה), וכן שתיית תה או קפה מותר, (כמבואר באחרונים. וע"ש בכה"ח ס"ק ט"ו ובשאר אחרונים).

ג. וצריך כל אדם לכבד חדריו ולנקותם היטב קודם הבדיקה (כמבואר בהרמ"א סוס"י תל"ג ובאחרונים). וכן צריך לנקות ולנער היטב את הכיסים, ובפרט בבגדי הילדים וילקוטיהם שרגילים לשים שם חמץ, ומיהו אין צריך לעשות כן בשעת הבדיקה דוקא. (הרמ"א שם, ועיין כה"ח ס"ק ט"ף).

ד. בשעת הבדיקה נוהגין להניח פתיתי חמץ במקום שימצאם הבדוק (הרמ"א סי' תל"ב ס"ב). והפתיתים יהיו פחות מכזית (כה"ח שם סק"ל). וכתב שם (סקל"א) בשם רבינו האר"י ז"ל, שצריך להניח עשרה פתיתי חמץ לבערם. וע"ש. וטוב לעטוף כל אחד מהם בנייר כראוי.

ה. ומ"מ עיקר המצוה בזה הוא לבדוק יפה בחורים ובסדקים בכל מקום שמכניסים שם חמץ, ובפרט בארונות המטבח ובתנור ובפריזידר, וכשיש ילדים קטנים בבית יש לבדוק גם תחת המיטות ותחת הארונות ובארגזים של המצעים וכיו"ב, שדרכם לפורר לחם בכל מקום כידוע. (עיין משנה ברורה שם ס"ק י"ט).

וכל ההכנות שעושים לפני הבדיקה בנקיון הבית הדק היטב אינו פטור מהבדיקה, ומפורש כתב מרן בשו"ע (סימן תל"ג סע' י"א) וז"ל: המכבד חדרו ב"ג בניסן ומכוין לבדוק החמץ ולבערו, ונזהר שלא להכניס שם עוד חמץ, אעפ"כ צריך לבדוק בליל י"ד עכ"ל.

ומסקנת האחרונים ז"ל דאפילו אם בדק ביום י"ג לאור הנר בחורים ובסדקים, חייב לחזור ולבדוק אור ל"ד כתקנת חז"ל (ושרגא בטהרא מאי אהני). וכמ"ש המג"א סק"כ והמשנה. ורק במי שבדק בליל י"ג לאור הנר, בזה עלתה הסכמת הפוסקים דשוב אינו חייב לבדוק בליל י"ד, וכ' דהרוצה להחמיר גם בזה (לחוש לשיטת הב"ח והלבוש ומט"י ועוד), יבדוק ליל י"ד בלי ברכה, אבל בבדיקה של יום י"ג לא סגי לכ"ע וצריך

לבדוק בליל י"ד כתקנת חז"ל. (וע"ש בחק יעקב סק"א וס"ק כ"ג, ובמשנ"ב וכה"ח שם).

וכ"ש במי שלא בדק כלל, ורק עשו נקיון ורחיצה כראוי, דעדיין מחוייב ועומד לבדוק בחורים ובסדקים לאור הנר בליל י"ד. והדבר פשוט, לא היה צריך להאריך בו, אלא מפני שראיתי רבים שהפכו התפל לעיקר, ומניחים העשרה פתיתים ומברכים על ביעור חמץ ואוספים אותם הפתיתים לאור הנר, ומסתפקים בזה, וחושבים שיצאו ידי חובתם. ואע"ג דיש מקום ללמד עליהם זכות עפ"י מ"ש המחב"ר והשע"ת בשם מהר"ש, שרוב המוני עם מקילים בבדיקה שעושים דרך העברה בעלמא כמה חדרים בשעה מועטת, ואין מקפידין לבדוק יפה בחורין ובסדקין כפי תקנת הבדיקה מדינא דגמרא, ויש להן על מה שיסמוכו, באשר קודם הם רוחצים הכל ומנקרים ומחפשים היטב. כיע"ש. והובא גם בכה"ח ס"ק פ"ה.

ומ"מ הירא דבר ה' וחפץ במצוותיו, יהיה זריז ונשכר לקיים מצוה יקרה זו כתיקונה כפשטות דברי הגמ' והפוסקים, וכמ"ש בשו"ע וכו"ל. שטוב לו לאדם דבר אחד בצער ממאה בריוח (אבות דרבי נתן פ"ג מ"ו). ולפום צערא אגרא.

ו. על ועד בית הכנסת למנות אחד מיחידי הקהל שיבדוק החמץ בביכ"נ אור ליום י"ד בניסן לאור הנר כדת (וכמו שנפסק בשו"ע סימן תל"ג ס"י). ולא יברך על בדיקה זו, אלא יסמוך על הברכה שבירך בביתו. (אעפ"י שהמשנ"ב ס"ק מ"ג פסק כהגאון רבי זלמן בעל התניא שיכול לברך על בדיקה זו, מ"מ יש חולקים על זה, וסב"ל. וכמו שהעלה ג"ע בחזון עובדיה הל' בדיקת חמץ אות כ"ו).

ז. המנהג פשוט שאין לברך שהחיינו על בדיקת חמץ, [וכמ"ש הרשב"א בתשובה (סי' רנ"ג). וכ"כ הב"ח שכן המנהג. וכ"כ הברכ"י אות ג' ובמחבר או' א'. ודלא כהפר"ח. וכ"כ עוד רבים מהפוסקים. וכמ"ש הכה"ח סי' תל"ב או' ט'. וכ"כ מהר"י עייאש במנהגי אלג'ר עמוד ט' או' י']. וכתבו האחרונים דאם נזדמן לו בגד חדש או פרי חדש, יברך עליו שהחיינו קודם ברכת ביעור חמץ, ויכוין לפטור הבדיקה, (בן איש חי פ' צו או' ה', וכה"ח שם).

ח. כתב הברית כהונה (שם אות ל'), דמנהג אבותיו שלוקחים כלי של חרס ומניחים בו החמץ שמוצאים, ואח"כ שורפים החמץ עם הכלי, ואפילו לא מוצאים כלום שורפים הכלי, ולוקחים כלי שבור משום לתא דבל תשחית. (וע"ש שציין להכה"ח אות ל"ב, שכתב בשם דרשות מהר"ל שאם לא מצא חמץ ישרוף הכלי). וכן נהגו רבים בארץ מרוקו, שהיו שורפים הכלי עם העשרה פתיתי חמץ שמניחים לפני הברכה.

"אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר".

כך מפרש האלשיך הקדוש את המשנה: כשם שהשאור מחמיץ את העיסה, כן היצר הרע מחמיץ ומפסיד את האדם ומעפשו. ועל כן חל עליו חובת ביעור היצר הרע מעליו, ולא ייחל עד אשר יגדל ויבוא לעת זקנה, כי אם בשלימות שנת י"ג ויום אחד, שמתחיל שנת ה"ד, כי אז יתחיל היצר הטוב לפעם. וזהו לאור הנר, כי נר הוא הנשמה, ואור הנמשך מהנר אחר ה"ג הוא היצר הטוב. בחורין ובסדקין, בכל מצפוני לבו ומחבואות פנימיותו. ורמז ע"ז התנא במאמרו בכל מקום שמכניסין בו חמץ.

מכירת חמץ:

טוב להמנע ולא להשאיר חמץ גמור בבית, כגון ביסקויטים וופלים ושאר דברי מאפה, גביעי גלידה ושקדי מרק, בירה וויסקי, תחלפי קפה וכל כיו"ב. וכל אחד יראה מראש שלא יניח דברים אלו לפסח, כי דיני מכירת חמץ יש בהם פרטים רבים ולאו כו"ע דינא גמירי. (ועיין בשו"ע סי' תמ"ח ס"ג ובשע"ת שם, וכן במשנ"ב וכה"ח ושאר פוסקים, באריכות גדולה. כיע"ש). ובפרט שעל פי רוב הרב המטפל בזה ממנה שליחים, ושליח שליח, עד מאה שליחים, וכמה פעמים שמטפלים בזה אנשים שאינם יודעים בזה כלל, ודי שהקילו לבעלי מפעלים וכדו', דא"א להם בלאו הכי. ומיהו דברים שאין בהם חמץ ממש, אלא שאין עליהם הכשר לפסח, כגון חבילות תה וקפה, סוכריות, ומיני שימורים, ושאר משקים וכדו', באלו יש לסמוך על המכירה שימכרו לרב או לבא כוחו כראוי.

מצרכי מזון לפסח:

א. במשנת חסידים (מסכת ניסן אות ד') כתב בשם רבינו האר"י ז"ל, וז"ל: והשומר פסח מחמץ כהלכתו, יחמיר בו בכל החומרות שמחמירים המחמירים, יועיל לנפשו מאד כל השנה. עכ"ל. והמל"ח (סי' ב' או ד') כתב בשם גורי האר"י, שהנזהר בפסח מחמץ כל שהוא מובטח לו שלא יחטא כל השנה. ועיין דבש לפי. (מע' ח' אות ח"י).
ב. ועם ישראל קדושים נהגו בו חומרות גדולות, נהרא נהרא ופשטיה. ויש הנזהרים בו ביותר, וכמעט שאוכלים רק בשר ודגים ושאר ירקות ופירות, שאינם צריכים הכשר לפסח. וכבר אמרו דורשי רשומות על המשנה (סוף איזהו מקומן) "הפסח אינו נאכל" וכו', ששינה התנא את לשונו בפסח וכתב בשלילה, ארבע פעמים "אינו נאכל", ללמד באגב אורחא, שהפסח אינו נאכל, דיש למעט בו בכל דבר שיש בו חשש חמץ ח"ו. ומה שאפשר להכין ולתקן תוך ביתו באופן שיוכל לבדוק ולברר הדק היטב עדיף וטוב, ומה שמוכרח לקנות מהדברים המוכנים ישתדל לקנות הדברים העשויים בהשגחה מעולה ככל האפשר. והבא ליטהר מסייעין אותו.

ג. כתב מהר"י עייאש ז"ל (מהגי אלג'ר עמוד י' או' כ'), שמורו ז"ל אסר לעשות עוגות שנקרא בערבית למקר'ד, במי פירות, משום מראית העין (וכמ"ש הרמ"א ביר"ד בחלב שקדים). וכן אסר לטגן דגים במחבת בקמח של מצה אפויה, משום מראית העין, וכמ"ש השכנה"ג. ודלא כהפ"ח (סי' תס"ו), דלא חייש בזה למראית העין. והרה"מ שם כתב דהברכ"י (סימן תע"ג) הביא סמך לאסור מהראב"ן ז"ל.

חכשרת כלים לפסח:

א. דיני הגעלת כלים הם רבים, ורוב שלומי אמוני ישראל מחזיקים כלים מיוחדים המשתמשים בהם רק בחג הפסח. ומ"מ מי שרוצה להכשיר איזה כלים לפסח, מוטב לשאול לפני כן כדת מה לעשות. ויותר טוב להקדים את ההגעלה של הדברים שבדעתו להכשירם, כדי שיעשה הדבר בשובה ונחת, ולא בחפזון ובהלה. וביותר יש ליזהר שלא יניחם עד אחר השעה החמישית בערב פסח, וכמ"ש מרן (סי' תנ"ב), שיש ליזהר להגעיל קודם שעה חמישית, כדי שלא יצטרך לדקדק אם הכלים בני יומן או לא וכו' וכו'. כיע"ש. וזריזין מקדימים. וכתב הגר"ח פ"ז (במל"ח סי' ב' אות ה') דבענין הכשר כלים ילך לחכם ויורהו את הדרך אשר ילך בה והמעשה אשר יעשה וכו', ואל יהיה הדבר קל בעיניו, כי בנפשו הדבר ח"ו, ואינו דומה לשאר איסורים. וע"ש עוד מזה.

ב. כתב הגר"א אדאדי ז"ל (ראב"ד טריפולי), בקונטרס מקום שנהגו (שבספר השומר אמת, עמוד קמ"ט) שנהגו שעושין הגעלה מכוללות העיר לכל בני העיר, מקופת החברה הקדושה, וכו' הן בהכנת העצים הן בהבאת שתי יורות גדולות שעושין בהן ההגעלה, הן במלוי המים מערב יום י"ג. ועושין משמרות משמרות עד חצי היום, מעלה מטה. ובימי נעורי זכורני שהיו שלשה ב"ד יושבים שם סמוך להם לבדוק הכלים, מה צריך הגעלה או ליבון, וכן כלי שיש בו חלודה שצריכים לנקות היטב, והשתא אשתרבובי אשתרבב שהב"ד ממנים ב' ת"ח על רזא דנא, ובעיני יפה תיקון הראשונים זלה"ה. עכ"ל.

וגם הברית כהונה (עמוד ל"ו אות י"ג) כתב, שבמקומם נהגו לעשות הגעלה צבורית במקומות ידועים, תחת השגחת ת"ח על ההגעלה ועל ניקוי הכלים כפי הדין, ויהיה ממונה עפ"י הב"ד הי"ו. ובימינו שרבו מקומות ההגעלה לפי רבוי הקהל כ"י, צריך להקפיד שיהיה ת"ח שישגיח על כל הנ"ל, וכמ"ש הגאונים הנ"ל ע"ה.

ג. דברים שמכשירים אותם ע"י עירוי מים רותחים מכלי ראשון, כגון השיש והכיור ופלטות חשמליות ושולחנות וכל כיו"ב, יש לנגבם קודם שיערה עליהם הרותחים, שלא יקררו המים הצוננים התחתונים את הרותחים שמערים עליהם, דתתאה גבר. וכן יראה לערות הרותחים סמוך להסרתם מעל האש, בעודם רותחים.

וכן יש ליזהר לערות הרותחים לכל אורכו ורוחבו של החפץ שאותו הוא מכשיר, ויוליך הקומקום הלך ושוב - תוך כדי העירו - על פני כל השיש או הפלטה, ואל

יערה המים במקום אחד ומשם יתפשטו הרותחים על פני כולו, שאחר שנפלו על השיש וכדו' יש להם דין של כלי שני ולא מהני מידו.
ד. וכתב הגר"ח פ"ז ל (מל"ח סי' ב' אות ו') וז"ל, דבר בעתו מה טוב, דיזהר לעשות הגעלה למצחו ע"י דמעות, שיתודה על עונותיו, דזהו בכלל הגעלת כלים, ויבא על נכון הטבילה שעושה אח"כ, דהוא השטיפה, כמ"ש מוה"ר בשבט מוסר.

דיני מלאכה בערב פסח אחר חצות:

- א. אסור לעשות מלאכה בערב פסח אחר חצות (כמ"ש בפסחים נ' ע"א וע"ב, ובטוש"ע סי' תס"ח ס"א). ועל ידי גוי מותר. ואעפ"י שיש מחמירים, מ"מ העיקר להקל, כדעת ה"א בתרא שהזכיר מרן בשו"ע (סי' תס"ח). וגם הרמ"א ז"ל כתב דכן המנהג. וכן מסקנת האחרונים, (וכמ"ש הכה"ח שם ס"ק י"ב, ועוד).
- ב. מיהו מלאכה שאינה גמורה, כגון לתקן כליו ליום טוב, כגון כלי ישן שנתקלקל, או בגדיו שנקרעו קצת, רשאי לתקן ולתופרם לצורך יו"ט. וה"ה שמותר כל זה לצורך חברו, אם הוא בחנם. ואפילו מעשה אומן מותר בזה. ומיהו בשכר אסור, אפילו במלאכה שאינה גמורה. וכיבוס בגדים הוא מלאכה גמורה, ואסור אפי' לצורך יו"ט. וע"י גוי שרי. (משנ"ב שם סק"ז וסק"ח. וכן בכה"ח שם).
- ג. כל הדברים המותרים בחול המועד מותרים בערב פסח אחר חצות, כגון דבר האבד, או מעשה הדיוט שהוא לצורך יו"ט, וכן פועל עני שאין לו מה יאכל וכל כיו"ב (משנ"ב וכה"ח שם). ומותר לעסוק בסחורה ערב פסח אחר חצות, וטוב להחמיר עכ"פ משעת מנחה קטנה ולמעלה. (חזון עובדיה). והמועד לכל חי (סי' ד' אות ו') כתב בשם הכנה"ג, לאסור פרקמטיא אחר חצות. וע"ש.
- ד. מי ששכח להסתפר לפני חצות, יכול להסתפר אחר חצות ע"י גוי אפילו בשכר. וה"ה לענין נטילת צפרנים. (כה"ח ס"ק י"ג, ועוד). ומותר לו לספר את עצמו. (שם ס"ק ט"ו). וכן ליטול צפורניו, ודלא כהמחמירים בזה. (שם ס"ק ט"ו ב). [ועיין חזון עובדיה אות י"ב שהאריך בזה]. וכן מותר לצחצח נעלים, ולגהץ בגדים אחר חצות. (שם).
- ועיין במועד לכל חי (סי' ד' אות ד') שכתב דלא יש מקום להחמיר בנטילת צפרנים אחר חצות (כס"א סי' תס"ח). ומהר"י עיאש ז"ל במנהגי אלג'ר (אות כ"א) כתב, דרבו ז"ל היה מקדים התספורת ליום י"ג אם ימצא. עו"כ שנהגו לאסור התספורת אחר חצות אפי' ע"י גוי, מלבד יחיד שהיה טרוד בצרכי צבור ונתעכב עד אחר חצות, שיש להתיר לו ע"י גוי בצינעא.
- ה. בטבילה יכולין שנפשו נטהרה לגמרי משעבוד הסט"א, דל' יום קודם פסח מוציא הקב"ה בכל לילה מעט, וליל פסח נטהרים לגמרי, כמ"ש בדבש לפי ובלב דוד פרק ל', ששלושים יום קודם פסח יוסיף להטהר. והבא ליטהר מסייעין אותו. מועד לכל חי (סי' ד' אות ד').

הערות כלליות בדיני המצות

א. מים שלנו, הפר"ח ז"ל (בסימן תנ"ה) אסר להלינם בכלי נחושת. ומהר"י עייאש ז"ל (במנהגי אלג'ר שם אות ו') כתב, שכן הוא היה מורה לאסור, ומורו מהר"ש צרור ז"ל אמר לו שאין נוהגין כן, אפילו לכתחילה. ע"ש. והרב המהדיר שם כתב, שהמחבר"ר (סי' תנ"ה או ד'), כתב לחוש לד' הפר"ח לכתחילה. ועיין במל"ח (סימן ג' אות ב'), שכתב דטוב להחמיר שלא יהיו המים בכלי נחושת. (מחבר"ר וחק יוסף ופר"ח).

ב. זמן שאיבת המים. כתב מרן (סי' תנ"ה ס"א): ושואבין אותם מבעוד יום (סמוך לבין השמשות. הג"ה). או בין השמשות, ואין לשין בהם עד שיעבור הלילה כולה, ויכולים לשאוב יום אחד לימים הרבה. וע"ש בכה"ח (אות ח'), שכתב בשם הרבה אחרונים, דדעת מרן שיכול לשאוב גם בעוד היום גדול. ולכתחילה יש לחוש לדעת מור"ם ז"ל ולשואבן בבין השמשות או סמוך לו. וע"ש עוד באותיות שאחרי זה, בדברי הפוסקים באורך.

ובמנהגי אלג'ר (שבספר פרי צדיק, עמוד ט' אות ז') כתב, ששמע מרבו הגר"ש צרור ז"ל, דזמן שאיבת המים הוא מעת שקיעת החמה עד יציאת ג' כוכבים בינונים, שכל זמן זה נקרא בין השמשות. וע"ש.

ושו"ר ש"כ גם הברית כהונה, שכן הוא מנהגם. וכיע"ש. והרמ"ע מפאנו ז"ל (סי' ל"ב) כתב, דבמקום שנהגו לשאוב בין השמשות אין להקל לשאוב מבעוד יום, אלא בשעת הדחק והפ"מ, (הובא בכה"ח תנ"ה אות ט'). [ומהר"י עייאש ז"ל (במנהגי אלג'ר שם) כתב שרבו התיר לשאוב ע"י עכו"ם בשבת בין השמשות, ואין בו משום מכין לחול. ושכן עשו מעשה כמה פעמים. עכ"ל. והרב המגיה שם כתב דבשע"ת (סי' תנ"ה סק"א) נשאר בצ"ע על זה. אבל המחבר"ר העתיקו בסתם. ומ"מ ברור שזה רק בשעת הדחק, אבל לכתחילה ישאב היהודי עצמו את המים למצות, ויאמר בפיו הריני שאוב מים לשם מצת מצוה, וכמ"ש הבן א"ח (פר' צו אות ט"ז). עו"כ שם שלא תגע בהם אשה נדה. וע"ש].

ג. יזהרו לכסות כד המים של המצות שלא יפול דבר לתוכו. (בן א"ח שם או י"ז). וכן יש ליזהר שלא יהיו מגולים בלילה, אפילו במקום שאין חשש חמץ, מפני הגילוי. ואם נתגלו ואין אחרים, כתב הגר"ח פ' שיש להקל כשלא שכיח נחשים (מל"ח סי' ג' ס"ג). ולא ילושו במים שלנו עד שיעברו עליהם י"ב שעות משישאבו אותם, וכמ"ש המל"ח (סי' ג' אות א'). והבן א"ח (פר' צו אות י"ח) כתב, דבשעת הדחק ולצורך גדול אפשר לסמוך על המקילים דסגי בלילה אחת אפילו אין בה י"ב שעות, וע"כ אין ללוש בהם עד אחר עלות השחר.

ד. מצות מצה. נוהגים שלא ללוש מצת מצוה בע"פ עד אחר שש שעות, שהוא זמן הקרבת קרבן פסח. (מרן סי' תנ"ח ס"א). והברית כהונה (עמוד צ"ט אות כ"ז) כתב, שכן הוא המנהג. ובערב שבת שאין הזמן מספיק לאפות לכל הק"ק, מתחילין מן הבוקר, שלא יבואו לידי חלול שבת.

ה. כתב הרמ"א (סי' תע"ה ס"ז בהג"ה), שעושין סימן במצות, לידע איזה ראשונה או שניה או שלישית, ומניחים את הראשונה עליונה וכו', ואופין אותם ג"כ כסדר (כל בו ואבודרהם). [והברכ"י (סי' ת"ס) כתב, יש נוהגים לצייר במצות כ.ל.י. דהיינו כהן לוי ישראל. לדעת איזו ראשונה, וכו' עפ"י כתבי האר"י ז"ל, אבל בקושטא אין כונת רבינו האר"י ז"ל לצייר בציור ממש, אלא בכוונה. הובא בנתיבי עם (סי' ת"ס ס"ב), וכתב, שראה אנשי מעשה שעושים סימנים בקו פשוט, לראשונה עושים קו אחד, ולשניה שני קווים, וכו' ובזה ליכא למיחש למידה, לא משום מוחק ולא משום שהיה הפוסלת במצה. עכ"ל. ובאמת כ"כ הכה"ח (שם אות פ"א) בשם הלבוש ור"ז, שיעשו הסימנים בחריצים או נקבים, ויעשו במהירות. וכ"כ בגאולי כהונה שבסו"ס ברית כהונה (עמוד תקפ"ז אות ו'), שמנהגם לעשות לא' נקב א' ולשניה שנים ולשלישית שלשה].

ו. ויעשה המצה השניה יותר גדולה מהאחרות, לפי שצריך לאכול ממנה כ"א שתי חתיכות להמוציא ולאפיקומן. (כה"ח שם או' ע"ט, בשם מהר"ן וכנה"ג ור"ז או' י"ד). וכל זה הוא לכתחילה ולא לעיכובא. (ר"ז א' ט"ו. כה"ח שם או' פ"ה).

ז. כתב הגר"א אדאדי ז"ל (בקונטרס מקום שנהגו, עמוד ק"ן אות ב') שמנהגם לעשות מצות בפסח דבר יום ביומו בתנורים שפיהם למעלה, כמו תנורים שבימי הש"ס. וכתב דבשאר המקומות עושין הכל לפני הפסח, ושכן ראה בבבל, וכן היה נוהג הוא עצמו לעשות הכל קודם פסח, כיון שכן נהג בהיותו בא"י כמה שנים, וכיון שהוא גדר פרישות לא רשאי לשנותו. (וע"ש שכתב כמה אזהרות למי שעושה מצות בפסח. ועיין שו"ע סי' ת"ס ס"ג, ובאחרונים שם).

ח. אשרי אדם הנזהר לאכול מצה שמורה משעת קצירה, ואין בזה לא משום יוהרא ולא משום לא תתגודדו. ולא יחוס על היוקר, דגם ה' ביוקר עמדו לו ישראל כדי להוציאם ממצרים, וכמו שדרשו חז"ל עה"פ ה'בן יקירי לי אפרים וכו' (מל"ח סי' ג' או' ח').

ט. נכון להסיק התנור בלולב. (כנה"ג). ומהר"ל היה נוהג בעצי ערבה של לולב. ויש נוהגין בסכך של סוכה. (חק יוסף. ועיין פר"ח. מל"ח סי' ג' או' ט"ו). וע"ש שהאריך למעניתו במילי דזריזות וזהירות על השגחה והקפדה הראויה בעשיית המצוה. ע"ש ותרזה נחת. וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים. וע"ש עוד (באות י"ח), באמירה לבית יעקב, אלו הנשים, כמה צריכים להשתדל בענין הכשרות בהכנת צרכי הסעודה. וע"ש. י. טוב להחמיר שלא יאכל אפילו מצה עשירה בער"פ מזמן איסור חמץ. ומצה שיוצאים בה י"ח בפסח אין ליתן אפילו לקטנים שמבינים ענין יציאת מצרים. ויש מחמירים במצה ומרור מר"ח. (מל"ח סי' ד' אות ה'). וכן המנהג במרוקו, שאין אוכלים המצות של פסח מר"ח ניסן.

ערבית ליל הפסח

א. פסח שחל בשבת אין אומרים בערבית ברכה מעין שבע (מין סימן תפ"ז ס"א) [והוא מהטור בשם בעה"ע שכתב בשם רבינו נסים, שתיקנו זה בשביל המאחרים

בביהכ"נ שלא יזיקום המזיקים, והלילה הוא ליל שמורים. והגם דיש חולקים, כתב הב"י דעכשיו פשט המנהג שלא אומרה.

והכה"ח (אות כ"ב) כתב דהרש"ש בנה"ש כתב שיש לאומרה, ושכ"כ הרח"פ בלב חיים (ח"ב סי' צ"ה), שכן נהגו באזמיר. וכ"כ בנו היפ"ל (ח"ב או' ד' וח"ז או' ג'). וכתב הכה"ח שכן הוא מנהג בית אל יכב"ץ שבעיקר"ת ירושת"ו, ההולכים עפ"י תורת האר"י ז"ל, לאומרו, כמ"ש השמן ששון בפתח עינים, ודלא כמ"ש הרב אג"ן זלה"ה. וסיים דבמקום מנהג לא אמרין סב"ל, וא"כ נהרא נהרא ופשטיה. ע"כ.

והנתיבי עם (שם) כתב דמנהג בית אל לאומרה, והפשטנים רובם לא אומרים אותה. וגם בגאולי כהונה (שבסוף ספר ברית כהונה, עמוד תקצ"ג או' ה') כתב שמנהגם שלא לאומרה בליל פסח, אבל בליל אחרון של פסח שחל בשבת אומרים, וכמ"ש הר' ישיב משה (ח"ב סי' ב').

ומרן הראש"ל ביב"א (ח"ב סי' כ"ה), האריך הרחיב בזה במאד כיד ה' הטובה עליו, והעלה שאין לזוז מדברי הפוסקים ומרן ז"ל, שאין לומר ברכה מעין שבע בליל פסח שחל בשבת, ובפרט בא"י וגלילותיה שנהגו שלא לאומרה, וכו' ומה גם שי"א שכן דעת האר"י ז"ל וכו'. כיע"ש. ועוד כתב ע"ז ביב"א (ח"ד סימן כ"א). ועיין עוד בחזון עובדיה (עמוד ק"ב אות י"ד) שחיזק דבריו הנ"ל, ודחה דברי החולקים בטוטר"ד, ובלשון על זהורית ויר"ש טהורה חופפת, והכל בענות חן להורות קשט דברי אמן. ודפח"ח.

ב. ידוע ומפורסם שמנהגנו פשוט לגמור ההלל בצבור בליל ראשון של פסח אחר ערבית, בנעימה ובברכה תחלה וסוף, כדברי מרן (סי' תפ"ז ס"ד). (ואעפ"י שיש חולקים, כמ"ש הרמ"א שם). וכ"כ בב"י שכן מנהג בני ספרד, וכ"כ בשער הכוונות בדפ"א ע"ב, וע"ש הטעם. והדבר פשוט. ולא נצרכה אלא למי שנזדמן לו להתפלל במקום שנהגו שלא לומר הלל ליל פסח, דיגמור ההלל בינו לעצמו ויברך עליו תחילה וסוף. (וכמ"ש הברכ"י או' ח', בשם הרמ"ע מפאנו ועוד. וכ"כ הכה"ח אות ל"ח וט"ל, והברית כהונה עמוד קל"ט אות י"ד).

מהלכות ליל הסדר

א. מצות עשה מן התורה לאכול מצה בליל חמשה עשר בניסן, שנאמר "בערב תאכלו מצות". ואין מצוה זו תלויה בקרבן הפסח, אלא היא מצוה בפני עצמה. (כרבא, בפסחים ק"כ ע"א, דתניא כותיה). (עפ"י הרמב"ם ריש פרק ו' מחמץ ומצה). ולכתחילה יקח מצה עבודת יד (מעשה אבותינו בידינו) השמורה משעת קצירה.

ב. כשמברך המוציא מצה, יבצע כזית מהמצה העליונה, ועוד כזית מהאמצעית (הפרוסה), ויטבלם במלח, ויאכלם יחד בהסבה על צד שמאל. ובדיעבד אם אכל רק כזית אחד בבית אחת יצא ידי חובתו. ואם קשה לו לאוכלו בבית אחת, ויאכלנו מעט מעט כדרכו, ובלבד שלא ישהה באכילתו יותר מכדי אכילת פרס (לכתחילה עד 4 דקות).

וזקן או חולה שקשה לו לאכול כזית בארבע דקות, ישתדל שלא יעבור יותר משמינית שעה, שהוא שבע וחצי דקות, (וכמו שהעלה ביחוד ח"א סי' י"ז). ויוכל לשתות עמה מעט מים להקל עליו.

ובכורך אוכל עוד כזית מצה כרוכה בכזית מרור, ואוכלם יחד בהסיבה. לאחר הסעודה אוכלים מהמצה השמורה לאפיקומן, עוד כזית אחד. ויש מחמירין לאכול שני כזיתים. וישים לבו תוך הסעודה להניח מקום לאפיקומן, שיאכלנו בתיאבון, שלא תהיה אכילה גסה. לכתחילה צריך לאכול האפיקומן לפני חצות הלילה.

ג. שיעור כזית הוא חצי ביצה (הביצה היא 58 גרם והזית 29 גרם). (שלא כאותם הטועים שלוקחים חתיכת מצה כגודל הזית בערך). וטוב להכין לפני החג כזיתים של מצה ומרור מוכנים כל אחד ואחד לחוד תוך שקית ניילון, וכדומה, כמספר בני בית המשתתפים בסדר, כדי שלא יגרמו עיכובים המביאים לידי שיחה והפסק, ובשעה שמברך מיד מחלק לכ"א השקית שלו. ויאכלו ענוים וישמחו.

ד. יזהרו בשתיית הארבע כוסות של יין כדון, ובכל פעם ישתה רביעית שהוא 86 גרם, כמספר כ"ס. ולכתחילה לא יפסיק בשתייתו כלל, (ד"א ששיעורו הוא כדי שתיית רביעית, שזהו שיעור זמן מועט ביותר). וכל הארבע כוסות טעונים שטיפה והדחה, שירחצם מבית ומחוץ בכל פעם, (בן איש חי שנה א', פרשת צו אות כ"ט).

ה. יסדר שלחנו יפה בכלים נאים כפי כחו, ויכין מקום מושבו שישב בהסיבה דרך חירות. (שו"ע סי' תע"ב ס"ב). וצריך להכין מקום על מטה או ספה או ספסל וכדו', ויכין כרים וכסתות שיטה עליהם ראשו לצד שמאל, אצל השלחן. (משנ"ב שם סק"ז). וההסיבה תהיה על צד שמאל דוקא, דרך זה מקרי דרך חירות. וגם איטר יד צריך להסב על שמאל כל אדם. (וכמ"ש הרמ"א שם. ועין במשנ"ב שם ס"ק י"א).

וטוב להזכיר לכל בני ביתו לפני שיתחיל הקידוש שמיד בגמר הקידוש כל אחד ישתה רביעית בלי הפסק, בהסיבה על צד שמאל, שלא יצטרכו לדבר ולהפסיק תוך השתיה. וכן יזכיר להם גם קודם הנטילת ידים שלפני המוציא יאכלו את הכזיתים של מצה וכורך בהסיבה על צד שמאל, ושלא יפסיקו באכילתם, וכנ"ל. ובפרט שלפי דעת מרן ז"ל, שקיבלנו הוראותיו, אם אכל או שתה בלי הסיבה לא יצא, וצריך לחזור לאכול ולשתות בהסיבה. (שם ס"ז. ועיין בביאור הלכה שם ד"ה לא יצא).

וכתב הנתיבי עם (סי' תע"ב ס"ד), ואנן בדידן במהגנו בירושלים שכולנו מסובין איש ואשה, ולכן מי ששכח ושתה או אכל בלי הסיבה גם איש גם אשה חוזרים ושותים ואוכלים בהסבה. עכ"ל. וגם הראש"ל נר"ו בקול סיני וכן בחזון עובדיה (עמוד ק"כ) כתב, שמנהג הספרדים שגם הנשים מסיבות [אלא דמ"ש הנתיבי עם שאם אכלו או שתו בלי הסבה חוזרות גם הנשים. צ"ע בזה]. עו"כ הנתיבי עם שם, דגם אבל אחר גמר אבלותו צריך להסב לדעת מרן, דלא כמ"ש האחרונים בשם הב"ח. וכן העלה הכה"ח בשם כמה אחרונים. ע"ש בדבריו באות כ"ט. וכ"כ גם מרן הראש"ל שם.

וטוב לחזור ולהזכיר על זה גם לפני אכילת האפיקומן ושתית שאר הכוסות. והמזהיר והנזהר שלומם ירבה כנהר.

ו. מאד יש ליזהר שלא ידבר כלל בעת שאוכל או שותה בהסיבה, שיש בזה סכנה ממש ח"ו, וידועה ההלכה דאין משיחין בשעת הסעודה שמא יקדים קנה לושט. ומרן החיד"א בברכ"י ובשיר"ב (סי' קע) כתב, שלא נמצא שום חכם וחסיד שזנהר בדין זה, והיה בלבו כאש בוערת לדעת מה זה לועל מה זה, ונחה דעתו במ"ש הא"ר בשם הפרישה, דבזמנינו שאוכלים בישיבה שלא בהסיבה אין לחוש, וכתב עליו, וגברא רבא אמר מילתא דמיתבא דעתא ומסתברא כותיה. ע"כ. והביאו הבן איש חי ז"ל (שנה א' פר' בהר בחקתי אות ה'), וכתב ע"ז, ולכן בליל פסח דכולנו מסובין חייבין מן הדין ליזהר בזה, וגם בשאר ימות השנה אם יזדמן שמסב ואוכל חייב לקיים דברי חז"ל הנז' שלא ישיח. עכ"ד.

ז. אכילת מרור אינה מצוה מן התורה בפני עצמה, אלא תלויה היא באכילת הפסח, ומדברי סופרים לאכול המרור לבדו בליל זה אפילו אין שם קרבן פסח. במשנה בפסחים (ל"ט ע"א), מנו חמשה מיני ירקות היוצאים בהם ידי חובת מרור, והראשון שבהם הוא חזרת, ואמרו שם בגמרא שעיקר המצוה היא בחזרת, (וכ"פ הרמב"ם וש"פ. וכן נפסק בשו"ע בסימן תע"ג ס"ה). וחזרת היא חסא, שקוראים בערבית כ"ס, וכמ"ש המפרשים. וכ"כ החכם צבי (בתשובה סימן קי"ט) שהחזרת השנוי במשנתנו, ובלשון חכמים חסא, שמצוה לחזור עליו, הוא הירק הנקרא בלשון אשכנ"ז סאלא"ט וכו'. כיע"ש. וכן היה מנהגינו מאז ומתמיד לקחת החסא למצות מרור.

והח"צ (שם) כתב וז"ל: ומפני שבארצות אשכנ"ז ופולניא, שהם קרות, אינו מצוי החסא בזמן הפסח, לא הורגלו לקחתו למצוות מרור, או מפני שלא היו בקיאים בטיב פתרון שמות הירקות, כאנשי הארצות הקרובות לא"י ובבל, ולא ידעו מה הוא, ולקחו הקרי"ן (ובלשון המשנ"ב חרי"ן), שהוא תמכא לפ"ד מקצת חכמים. ונפק מינה חורבא, כי הן רבים עתה הם ע"ה שאינם אוכלים אפילו כחצי זית מחמת חורפיה, ומזיק באכילתו חי, ומבטלים מצות מרור. וגם החרדים לדבר ה' ואוכלים כזית מהקרי"ן, מסתכנים בו וכו'. וכל אשר נגע אלוקים בקרבו, יקיים מצוה כתקונה ויקנה הלאטוג"ה סאלט (שהוא חסא הנז') לשם מצות מרור גם אם הוא ביוקר. עכ"ל. והובאו דבריו בכה"ח (סי' תע"ג ס"ק ע"ב), וכתב שכ"כ הלבוש, שנוהגין לחזר אחר החסא, אפילו לקנותו בדמים יקרים, וסימנא מילתא היא, כלומר, דחס רחמנא עלן. וכע"ז כתב הנתיבי עם. ע"ש.

ח. יהיה זריז ונשכר לבדוק החסא והכרפס בדיקה מעולה מן התולעים, שהם מצויים מאד בירקות אלו. והטוב ביותר שיוציא כל העלים, ויניח רק הקלחים לבד, ויתן עליהם חומץ זמן מועט, ואח"כ ירחץ כל קלח במי סבון וליפה רכה מבית ומחוץ, וישטפם במים חזקים, ואח"כ יבדקם לאור השמש בדיקה יפה. והבא ליטהר מסייעים אותו מן השמים. וכדאי להיות כל איש שורר בביתו, לנקותם במו ידיו מבעוד יום, ולא יסמוך על בני הבית שיש עליהם עול גדול בזמן הזה. ולפום צערא אגרא להמתיק המרור ולהתברך בשפע ישועה ורחמים חיים עד העולם.

ט. חרוסת, עושים מתפוחים אגסים ואגוזים קדה וקינמון (גאולי כהונה תקצ"ג אות ב' בשם לחם מן השמים). והמנהג הנפוץ שעושים בה גם תמרים ואגוזים ושקדים, וכן זנגוויל. וכ"א יעשה כמנהגו.

ובמועד לכל חי (סימן ד' אות כ"ו) כתב תאנה בחרוסת הוא טוב לתקן עוון אדם הראשון, אך צריך ליקח תאנים לחים בזמנם בקיץ וליבשם ולשומרם לחרוסת, ושיהיה מהמין שאינו מתליע וכו'. ונותנים בו תפוח זכר ל"תחת התפוח עוררתין", ומיני תבלין דומים לתבן, ואגוזים ושקדים שמלבנים החרוסת זכר לטיט, שעושין מסיד שהוא לבן. (תוס' על התורה פ' בא). וכתב הגר"ח פ' שם דמי שאינו אוכל אגוזים שקשה לשכחה, די בשקדים ללבנו.

י. כרפס, כ' רבינו האר"י ז"ל (בשער הכונות), שלקחת הכרפס בליל פסח אינה בהזדמן, כמ"ש הפוסקים שיקח ירק אחר במקומו, ואין הענין כן, כי דברי חכמים ומנהגם תורה היא, וצריך לדייק ולהזהר לאכול דוקא כרפס ולא ירק אחר. עכ"ל. וע"ש בטעם הדבר. ומי שאינו מוצא כרפס כלל, יקח ירק אחר, וכמ"ש מרן (סימן תע"ג ס"ד. ע"ש). ובעינן שיהיה ירק שנאכל חי או מבושל, שמברכין עליו בורא פרי האדמה, ושלא יהיה ממני הירקות שיוצאים בהם די חובת מרור, (כה"ח שם או' מ"ז וק"י), והמל"ח (סי' ד' או' ט"ו) כתב, דאם אין לו כרפס לא יקח פרש"ל (פטרוזליה), אלא כרתי, מכמה טעמי (יוסף עליכם וזכ"א).

ובימינו ת"ל הכרפס מצוי מאד, ויש להזהר לקחת כרפס דוקא, רק דיש לבדוק מתולעים מבעוד יום כראוי.

יא. אין צריך להסב באכילת הכרפס, (שה"ל וצידה לדרך ומט"מ, ברכ"י או' י"ד, וחוקת הפסח בשם ר' יונה, ועוד) ודלא כהחולקים על זה. וכ' הבן א"ח שכן המנהג לאוכלו בלי הסבה. כה"ח שם או' קי"ד. וסיים דנהרא נהרא פשטיה. ומהגיני פשוט לאוכלו בלי הסבה. וכן ראיתי להגאון ברית כהונה (עמוד קמ"ד אות כ"ח) שכן המנהג. וכ"כ הנתיבי עם (סי' תע"ג ס"ו) שכן מנהגו.

יב. כשמברך על הכרפס יכוין לפטור את המרור שאוכל אח"כ, ואם שכח לכוין עליו, אפ"ה לא יברך על המרור בורא פרי האדמה, דסב"ל. (כה"ח שם אות קי"ג).

יג. ולכתחילה לא יאכל כזית מהכרפס, ואם אכל כזית לא יברך ברכה אחרונה דסב"ל, אלא יהרהר בלבו. (כה"ח שם או' קט"ז). ואעפ"י שהבן א"ח ז"ל (פרשת צו אות ל"ב) כתב דאם שגה ואכל כזית יברך בורא נפשות. כיע"ש. מ"מ הכה"ח העלה דלא לברך, משום סב"ל. [והלום ראיתי שכן העלה גם מרן הראש"ל נר"ו בקול סיני (עמוד 68 אות ח'), וכתב שם שלא יאכל יות מ - 18 גרם, כדי שלא יכנס בספק ברכות].

יד. כ' מהר"י עייאש ז"ל (במנהגי אלג'ר שם או' ט"ז), שמתחילה היה נוהג שלא לטבל הכריכה של מצה ומרור בחרוסת, וכסברת ההג"ה. ואחר שנודע לו שמור מהר"ש צרור ז"ל נוהג לטבל, כפסק מרן, כתב מעתה חוזרני בי כיוון שמורי נוהג כן והרבה נוהגין כדבריו.

טו. לא ידבר שום שיחת חולין משהתחיל הקידוש עד גמר ההלל, כי הכל יחוד גמור, ואין להפסיק ביינתיים (לב דוד פרק ל'. מל"ח סי' ד' או' י"ד).

טז. נכון ליקח בליל ראשון של פסח סילקא, ולהודות לה' שסילק אויביו ושונאיו וכל מבקשי רעתו. וגם נכון לאכול דג, ולומר יהי רצון שתזכנו לאכול מסעודתו של לויתן. (מל"ח סי' ד' אות כ"ג).

יז. לפי דברי האר"י ז"ל זיע"א, טוב ליתן בשלחן אזור, וא"כ לפחות יתן בשלחן של ליל הסדר אזור. (מל"ח שם או' כ"ד).

יח. כוס של אליהו, בני אשכנז נוהגים למלאת כוס אליהו הנביא בתחילת הסדר, ואחר הסדר מניחים אותו ע"י המטה שישן בה בעה"ב. אך בני ספרד מנהגם הוא למלאותו משירי הכוסות, ושותים ממנו בתוך הסועדה (כמ"ש הכנה"ג בספרו פסח מעובין אות קפ"ב. מל"ח שם אות ל').

שאר ימי החג

א. בע"ש של חול המועד פסח יפריש ט"ל פרוטות לצדקה כמנין כ, ו, ז, ו, והוא תיקן לעוון רבית. ומה נעים שמפטירים הפטרת התחיינה העצמות וכו' ושהוא תיקון במעשה (הצדקה) ודיבור (ההפטרה). וכשחל יום א' של פסח בשבת, יפריש ביום א' של חול המועד. (מעשה הצדקה דקכ"ח ע"ב. מל"ח סי' ד' או' ל"ז).

ב. ליל מוצאי פסח נוהגים לשטוח שיבולים בביתם, ומניחים ג"כ שבולת בראשם, משום דבפסח נידונים על התבואה, ולסימנא טבא שיהיה שובע. (מל"ח סי' ד' אות מ"ג. וע"ש).

ובאסרו חג יעשה סעודה נאה, והוא עפ"י הפשט ועפ"י הסוד. (הרב המורה סימן ז'. מל"ח שם אות מ"ד).

ג. ועפ"י הדברים הנז' יובן היטב ענין המימונה, שנהגו בערי המערב ברוב פאר והדר, לחזק את הלבבות לאמונת ה' ולעבודתו. והכל היה בקדושה ובטהרה וביר"ש טהורה. ואעתיק כאן מדברי הרב שאר ירקות ז"ל (פירוש על ההגדה), שכתב בסוף הספר בענין זה: מודעת זאת בכל ערי המערב, אשר תקנו לנו אבותינו מקדם ע"ה, והנה

במוצאי חג הפסח אשריכם ישראל עם הקודש, כולם שמחים שעשו רצון השי"ת, ומחזיקים באמונתם, שאמרנו בתחילת ההגדה "לשנה הבאה בני חורין". וגם במוצאי הפסח קרא לילה יום אמונה, ויאמן העם. ובכל בתי כנסיות ילכו מחיל אל חיל, אחר תפילת ערבית מסדרים בקולי קולות - קול רנה וישועה באהלי צדיקים - כמה פסוקי מוסר מדברי רז"ל, משלי שלמה לדעת חכמה וכו', ופרקי אבות משולבות, ענף עץ חיים עבות. וע"ש שכתב כל הסדר שנהגו לאומרו בליל המימונה. והוא, כמה פסוקים מלוקטים ממשלי, ואח"כ המשניות הראשונות שבששת פרקי אבות, שהם הדברים הנלמדים בימים שבין פסח לעצרת, ועוד איזה פיוטים במעלת התורה, ומסיימים אותם בפתחה של האזהרות שנוהגים לאומרם ביום חג השבועות, כידוע. ומכאן תוכחת מגולה למתחדשים בימינו, שמנסים לתת למימונה אופי של הוללות ח"ו. והוא רחום יכפר, ויערה עלינו רוח טהרה וקדושה, ומלאה הארץ דעה את ה' לעובדו ולדבקה בו כל הימים, עד ועד ביאת גוא"צ בב"א.

ושאינו יודע לשאול את פתח לו

ילדים רכים, שעדיין אין הבנתם משגת להבין את דברי התורה של אביהם, מחויבת אמם להשריש בהם יראת שמים אגב טיפולה בהם, בשעת אכילה, משחק והשתעשעות, עליה לשמרם ממעשים רעים, לעקור מהם מדות רעות, ולעורר בקרבם חשק לתורה ולמצוות. פעולת חינוך זו של האם נודעת לה ההשפעה הגדולה ביותר על לבו הטהור והתמים של הילד, על כן אמר בעל האגדה "ושאינו יודע לשאול את פתח לו", את בלשון נקבה, לפי שהדברים מכוונים על האם, שתפתח את לבו של הילד הרך שעדיין אין לו כל השגה בתורה וביהדות.

הרב ראובן אוחנה שליט"א

מעה"ק צפת ת"ו

האם מותר להשתמש ברובוט אוטומטי לכיסוח דשא בשמיטה

הרובוט שעליו אנו דנים הוא יצור של חברת "פונדלי רובוטיקס", אך לתועלת הקוראים שאינם מתמצאים, בטרם נדון בשאלה גופא נשתדל להסביר את אופן פעולתו עפ"י המידע שקיבלתי. מצוי כיום רובוט לכיסוח דשא אוטומטי לשימוש בעלי גינות נוי המיועד להחליף את מכסחת הדשא הידנית. הרובוט גוזם את הדשא באופן אוטומטי ואחיד, הרובוט פועל באמצעות מנוע חשמלי, ומצויד במערכת מחשב אשר מסייעת לו בכל שלבי הכיסוח. יודע לזהות מכשולים ולעקפם. הרובוט "זוכר" היכן ביצע פעולת כיסוח, ולהיכן עליו לפנות על מנת לסיים את עבודתו. הרובוט מצויד במערכת חיישנים הקפית אשר מתריעה בפני כל מכשול, הרובוט מכוון את עצמו בשטח באמצעות מערכת ניווט ממוחשבת. הפעלת הרובוט בתוך המתחם ע"י לחיצה על כפתור בגוף הרובוט. ישנה אפשרות להפעלת כיסוח אוטומטי ע"י לחיצה על כפתור הפעלה, והגיזום נעשה באופן אוטומטי עד שיסתיים זמן העבודה הקצוב כפי שנקבע מראש.

את שטח המתחם (500-70 מטר) המיועד לכיסוח יש להקיף בכבל (חוט) חשמלי המחובר בשני קצותיו למחולל שניזון 6 סוללות AA. המחולל מפעיל את החוט ההקפי. את הכבל יש להניח מסביב לשולי הדשא. את החוט ההקפי יש להצמיד לקרקע בשולי המדשאה באמצעות יתדות. החוט ההקפי משמש מעין גדר, המגדיר את השטח שבתוכו יפעל עבוד הרובוט, כדי להבטיח שהרובוט לא יצא מחוץ למתחם. לרובוט כאמור יש חיישנים והוא פועל רק בתוך שטח המתחם. כדי להוביל את הרובוט לתוך שטח המתחם יש שלט ידני שבאמצעותו ניתן להוביל את הרובוט לשטח המתחם או להוציאו. יש להוביל את הרובוט לתוך המתחם באמצעות השלט הידני כנ"ל. על השלט יש צג (מסך) ומספר מקשים (לחצנים), מקש להפעלת כיסוח ידני, לחצן מהירות, לחצן ניווט - מאפשר כיוון הרובוט בזמן הסעתו, לחצן אישור (ירוק), הפעלת כיסוח אוטומטי, לחצן להפסקת עבודה. ניתן להגדיר את זמן העבודה (מעשרים דקות עד שעתיים) ע"י חיצו דפדוף, והזמן שנקבע ישמר בזכרון. ומהרגע שהשלט מוחזר למקומו השלט הופך ללוח הבקרה האוטומטי של הרובוט. להפעלת כיסוח ידני יש להוציא את השלט ממקומו בגוף הרובוט ובאמצעות לחיצה על לוח המקשים כיסוח ידני כנ"ל ניתן לכוון את הרובוט באמצעות חיצו ניווט (על לוח המקשים) לבצע כיסוח ידני ע"כ.

ומעתה יש לדון בשני אופני ההפעלה האפשריות: א. הפעלה לכיסוח דשא אוטומטי ע"י לחיצת כפתור בלבד. ב. הפעלה לכיסוח ידני באמצעות שלט רחוק (הפעלה מרחוק ע"י שלט ידני).

בהפעלה לכיסוח אוטומטי יש לדון האם המעשה - כיסוח הדשא עצמו, נחשב כמעשה אדם, והמעשה מתייחס אליו, ומחמתו, ונחשב ככוחו, והוי גיריה דיליה. או הוי רק גרמא, ע"י לחיצת כפתור ההפעלה, וכל המלאכה אח"כ של כיסוח הדשא נעשית ע"י הרובוט עצמו באופן אוטומטי, ואינו נחשב מעשה אדם ואינו חייב מה"ת (לסוברים שאיסור מלאכה בשביעית הוא על האדם). אמנם לדעת הפוסקים שאיסור מלאכה בשביעית הוא אחפצא (על הקרקע), אין חילוק ואין שום נפ"מ לכאורה בין מלאכה שנעשית ע"י אדם בעצמו או מכח מעשה אדם בין ע"י בהמה או ע"י מכונה, בין שנעשית מאליה מכח מעשה אדם, גרמא וכדו', בכל גוונא שנעשית מלאכה בקרקע או במחובר לקרקע אסור בשביעית לעניין שביתת הארץ.

וה"ה בנידון דידן שאסור להשתמש ברובוט לכיסוח דשא אוטומטי בשביעית, אעפ"י שכל פעולתו היא לחיצת כפתור וכל מלאכת הכיסוח עצמה נעשית ע"י הרובוט ללא שום פעולת אדם וללא שום הכוונה וסיוע בזמן פעולתו ויכול להניח את הרובוט בתוך המתחם כנ"ל ללחוך פעם אחת על כפתור ההפעלה והרובוט יעשה את פעולת כיסוח הדשא באופן אוטומטי ויכול לשבת בביתו או בחדרו עד שיסתיים זמן פעולתו כפי שנקבע לו מראש באופן אוטומטי לחלוטין ע"י מערכת ניווט עצמאית ומערכת חיישים שהוא מצויד כנ"ל.

ונראה לכאורה לדון בנד"ד עפ"י מ"ש החזו"א (חו"מ ליקוטים כ"ג) והובאו בשו"ת הר צבי או"ח (סי' ר"ח אות ד') זה לשונו, בחורש או זורע בשבת במכונה המתקנת לכך והאדם לוחץ על כפתור החשמל לחיצה ראשונה ועי"ז מוציא כח חום הגורם לאדים שיבואו ויניעו את הגלגל, ותנועת הגלגל ממשכת יצירת האדים וכן חוזר חלילה, נראה דכל החרישה והזריעה חשובה גיריה דיליה ומעשיו, וכמו שכתב הנמוק"י באש, דכל ההמשך הוא מעשיו אלא שמלאכת הכל נעשה בשעה ראשונה. עכ"ל. ובספר אוצר יסודי שביעית (הוצאת אוצר הפוסקים) פ"ב סימן ד' סעי' כ' (עמ' רכה), הביא דברי החזו"א שם וכתב לבאר: "ויסוד הדברים דכל חרישה, הבהמה היא שחורשת ולא האדם, אלא שהאדם הוא זה שנועץ את המחרשה באדמה, וכיון שזהו דרך החרישה ודרכו בכך זהו עיקר המלאכה. והחזו"א הוכיח את דינו מדברי הגמרא במכות כא, ב: "יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין, החורש בשור וחמור וכו' ובשביעית ויר"ט". מבואר דבשביעית חייבים לאו דוקא באדם החורש, אלא גם החורש ע"י בהמה חייב משום חורש. וע"כ דכיון שדרכו בכך וזהו מלאכתו לפיכך חייב. וא"כ ה"ה החורש במכונה, שהאדם לא נועץ את המחרשה כלל, וכל פעולתו היא לחיצת הכפתור, כיון דדרכו בכך זוהי מלאכת החרישה וחייב.

אולם הגרצ"פ פראנק בשו"ת הר-צבי שם חולק על דברי החזו"א, וס"ל דנעיצת היתד והחזקת המחרשה מעשה אלימתא הוא דחשיבא מלאכה, שהאדם עושה בעצמו, אבל אם האדם אינו עושה כלום רק מסיר את המונע ועי"ז הבהמה חורשת לבדה, וכגון במכונה שהאדם לוחץ על הכפתור ומאפשר לטרקטור לחרוש, לאו מעשה אדם הוא, ואינו חייב מן התורה משום חורש בשביעית.

וממילא אין ללמוד מחרישה שע"י בהמה, לחרישה שע"י מכונה, שבעצם החרישה אין האדם משתף פעולה כלל, ולא מעשה אדם הוא, דכל שאינו משתף בגוף מלאכת החרישה אע"פ שהוא מנהיג את הבהמה אינו אלא מחמר בעלמא, דאפילו לענין שבת אינו חייב כלום, ומכ"ש דאינו חייב משום זורע בשביעית. ע"ש.

אך בנידו"ד אפשר שאף לדעת החזו"א אינו נחשב מעשה אדם, כיון שהרובוט בהפעלה לכיסוח אוטומטי פועל באופן אוטומטי לחלוטין, ללא שום סיוע והכוונה ע"י אדם, או בשיתוף עם אדם בזמן פעולתו, ויכול להניח את הרובוט בתוך המתחם ללחץ על כפתור ההפעלה פעם אחת ולשבת בביתו או בגינתו עד שיסיים את פעולתו כנ"ל. משא"כ במכונת חרישה (טרקטור) אעפ"י שאדם אינו עושה שום מעשה בגוף המלאכה, כיון שהוא צריך לכוון שילך בתלמי השדה וצריך ללחץ על הכפתור כל זמן פעולתו, מעשה החרישה מתייחס לאדם. ועיין בשו"ת שמע שלמה יר"ד סימן י"ג. ע"ש. לכן נראה שבנידו"ד שמפעיל את הרובוט ע"י לחיצת כפתור בלבד והרובוט עושה את כל הגיזום ללא שום סיוע א"י אדם, ובזמן פעולתו אינו אוחז בו, ופעולת הכיסוח מתבצעת באופן אוטומטי לחלוטין, אפשר להקל לבעלי גינות נוי וגנים ציבוריים להשתמש ברובוט לכיסוח דשא אוטומטי בשמיטה במקום הצורך, במקום שההמנעות מכיסוח הדשא עלולה לגרום לנזק לקלקול הדשא באופן שלא יוכלו להחזירו למצבו הקודם בלא הוצאה מרובה. ועיין בזה בספר אור לציון הלכות שביעית פ"א שאלה י"א. ונראה שבנידו"ד אף אם כוונתו שהדשא יצמח טוב יותר, יש להקל במקום צורך כנ"ל, כיון שמעשה הכיסוח נעשה באופן אוטומטי ולא נחשב כמעשה אדם, והואיל ואינו נחשב כמעשה אדם אין הולכים בזה אחר כוונתו, ואין שום נפ"מ מה כוונתו בכה"ג, אם כוונתו או מטרתו היא רק לנוי או שהדשא יצמח טוב יותר. וכן אם לא יגזמו את הדשא במשך זמן, הדשא צומח מעל גובה הממטרות כך שההשקיה אינה יעילה, כיון שממטרות ההשקיה מתיזות מים על הדשא מלמעלה והמים לא מגיעים לאדמה, ואין הרבה תועלת בהשקיה כזאת, ובמשך הזמן בפרט בקיץ הדשא מתייבש, יש להקל להשתמש ברובוט לכיסוח דשא אוטומטי, בפרט בקיץ ובגנות נוי במוסדות ציבוריים. (כגון בתי חולים, בתי אבות וכד', שהטיפוח הסביבתי חשוב לבריאות לחולים ולשוהים במוסד). לכסח את הדשא בגובה הדרוש, כדי שההשקיה תהיה יעילה.

אבל כל זה כאמור בכיסוח דשא אוטומטי, אבל בהפעלה לכיסוח ידני ע"י שלט ידני דהוי כמו ידא אריכתא¹ יש לאסור, דבזה נחשב כמו מלאכה שאדם עושה בעצמו, אעפ"י שאינו אוחז ברובוט עצמו בזמן פעולתו אלא בשלט רחוק, יכול לכוונו ולהוליכו ממקום למקום, והוי כמו ידא אריכתא וכאילו כלי המחרישה בידו. וכן כתב

¹ ע"י לחיצה על השלט באחד המקשים הוא משגר תדר (גלים אלקטרומגנטיים) ובכל תדר כלולה אינפורמציה או הפעולות שעליו (רובוט או כל מכשיר אחר הפועל ע"י שלט) לבצע. וסוגר מעגל חשמלי והוי כמו ידא אריכתא, ודמי כמאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי ואזיל תמרי וקטול(מכות). ועיין בשו"ת חלקת יעקב או"ח סי' ע"ו. ע"ש. **הכותב.**

באור לציון שם שאלה ט': לחרוש בשמיטה ע"י טרקטור המופעל בשלט רחוק שאעפ"י שאינו מפעיל את הטרקטור בידיו אלא ע"י שלט רחוק, אסור בשמיטה, ואף אם מפעיל את הטרקטור בדרך גרמא, אסור לעשות עבודה בשביעית כשהוא מתכוון לכך אף כשאינו עושה אותה אלא בדרך גרמא, וכ"ש אם מפעיל את הטרקטור שלא בדרך גרמא אלא לוחץ על כפתור המפעיל ישירות את הטרקטור, דאין זה חשוב גרמא אלא כוחו. ועיין בביאורים שם. וכן כתב בספר ילקוט יוסף שביעית ח"א פ"א סעי' ג', שכל חרישה על ידי טרקטור או כל מכונה המיועדת לכך ואפילו ע"י מכונה המופעלת על ידי שלט רחוק (וכמ"ש באור לציון שם) אסור בשביעית, וכמו מדייר על ידי בהמה, שאין זה זיבול אלא דרך גרמא, וכשהוא מתכוון לכך אסור. וע"כ אין להתיר לחרש בשביעית בטרקטור המופעל על ידי שלט רחוק אף אם מפעיל אותו בדרך גרמא, וכ"ש אם מפעיל את הטרקטור שלא בדרך גרמא אלא לוחץ על כפתור המפעיל ישירות את הטרקטור, דאין זה חשיב גרמא אלא כוחו, וכמ"ש החזו"א שם.

אך כאמור בנידו"ד ע"י הפעלת הרובוט בהפעלה לכיסוח אוטומטי כנ"ל שע"י לחיצת כפתור אחת הרובוט עובד מעצמו הולך ומכוון את עצמו ומכסח את הדשא מעצמו בלא יד אדם, משא"כ במכונת חרישה הנ"ל שעדיין הוא צריך להנהיג ולכוון את המכונה שתלך בתלמי השדה, וזהו טעמו של החזו"א שם שאוסר, כיון שדרך מלאכתו בכך, משא"כ רובוט לכיסוח דשא אוטומטי. וכמדומני שלא היה מצוי עדיין בזמנו של החזו"א ופעולת רובוט מסוג כזה, זה לא מקרי שדרכו בכך. ואדרבא הרובוט יוצר ותוכנן לבצע עבודות הנעשות בד"כ ע"י אדם. ולא נקרא דרכו בכך רק בדבר שנעשה בשיתוף או בשילוב שניהם, או אדם עם כלי אומנותו, או בשיתוף עם בהמה. אך בנידו"ד שפעולת הגיזום נעשית באופן אוטומטי לחלוטין, בלא שום שיתוף, לא מיקרי דרכו בכך, וזהו גדר שונה לחלוטין. אך בהפעלה לכיסוח ידני שמכוין אותו באמצעות השלט ומוליך אותו ממקום למקום, מחלקה לחלקה בתוך המתחם באמצעות השלט, וכיסוח הדשא נעשה באמצעות השלט שמפעילו בידיו, ובזה דומה יותר לאיסור מחמר בשבת, דאעפ"י שהמלאכה נעשית בעיקרה ע"י הבהמה, כגון שהיא נושאת משא, חורשת, דשה, והאדם אינו אלא מנהיג, מכיון את הבהמה ביד או במקל, בתנועתו, או אפילו בהשמעת קולו בלבד הוא עובר על איסור מן התורה, דבזה הוי כמו מלאכה שאדם עושה בעצמו וכמו כל מלאכה שאסור לעשותה בשביעית.

הרב דוד אביטן / העורך

הכוסס חייטים ושעורים לענין חומש וברכה

ביומא (פ,ב): "אמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן זר שכוסס שעורים של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש, כי יאכל פרט למזיק". ופרש"י: "שכוסס. כל דבר שהוא אוכלו שלא כדרך אכילתו קרי ליה כוסס".

גם במגילה (ז,ב) כתב רש"י כמ"ש ביומא. ובביצה (כו,א) כתב: "כל דבר הנאכל חי קרי אכילתו כוסס". והיינו משום שסובר שכל אכילה חי הוא שלא כדרכה. אבל צ"ע א"כ למה הכוסס חייטים ואורז מברך אדמה, כמבואר בברכות (לז,א). הרי כאן מוגדר כוסס שעורין, ומסתמא גם חייטים, כמזיק. ובשלמא הרמב"ם (הל' תרומות פ"י ה"ח), שסובר שמזיק האמור בסוגיין היינו מזיק לגופו דווקא, ניחא דדווקא כוסס שעורין מזיק לגופו, כמ"ש הרמב"ם שם (הל' ז'), דהכוסס חייטין משלם חומש. אבל רש"י שמפרש (שם ביומא ד"ה פרט למזיק) שצריך שיהיה מזיק גם לאוכל, א"כ אם שעורין מזיק לאוכל הו"ה לחייטים. וי"ל דהא בהא תליא, דאם הוא אכילה המזיקה לגוף הוא נמי מזיק לאוכל, וע"כ דווקא כוסס שעורין הוא מזיק ובאמת לא יברך [דעת הפוסקים בזה עי' להלן]. אלא דא"כ העיקר חסר מן הספר, דאמאי כתב רש"י כאן דוהי שלא כדרך, הרי להאמור סיבת הפטור היא משום שמזיק לגופו, שהרי גם הכוסס חייטין סובר רש"י דהוי שלא כדרך, שהרי לדעתו כל כוסס הוא שלא כדרך, ובכל זאת הכוסס חייטים ואורז מברך אדמה.

ובאמת זר שכוסס חייטים אי משלם קרן וחומש, הוא פלוג' בירושלמי (תרומות פ"ו ה"א), והרמב"ם שם הל' ז' פסק כמ"ד חייב בחומש. ולכאורה משמע דהך מ"ד סובר דסתם כוסס אינו אכילה שלא כדרך. ודברי רש"י הוא אליבא דאידך מ"ד, וס"ל כהראב"ד בהשגות שם בהל' ז', שכתב שאפשר שלענין תרומה הוי מזיק אבל חייב בברכה. ע"ש.

אמנם על הראב"ד קשה אמאי נקט בסוגיין דיומא שעורים דווקא. וכבר העיר מזה מהר"י קורקוס שם. וגם על רש"י קשה איך יתכן דנקט כאידך מ"ד, הרי בסוגיין משמע דשעורין דווקא הוי שלא כדרך, ואמאי כתב "כל דבר שאוכלו שלא כדרך קרי כוסס". וצ"ל דס"ל לרש"י דיש בזה דרגות, דבשעורין הוי ממש כמזיק, ובחייטים לא הוי מזיק אבל אכתי הוי שלא כדרך. ולכן כתב בסתם דכוסס הוא אכילה שלא כדרך, ולא כתב דהוי מזיק. ודוק. ולהראב"ד אי אפשר לומר כן. ע"ש.

ומה שנראה בדעת הראב"ד הוא, דברש"י ביומא (פ,ב ד"ה פרט למזיק), מבואר להדיא שסובר דכדי שיהיה בגדר "כי יאכל פרט למזיק" צריך שיהיה מזיק גם את עצמו וגם את האוכלין. ע"ש היטב. ולכן צ"ל בדעתו כדאמרן, דסובר דהא בהא תליא, דדווקא

אם מזיק לגופו הוי נמי מזיק לאוכל. ודוק. אבל הראב"ד סובר דכי יאכל פרט למזיק הוא גם אם מזיק רק לאוכלין (כדעת הרמב"ם בזה). וסובר כרש"י שכל כוסס הוא שלא כדרך אכילה ומזיק הוא את האוכלין. אבל יש דברים שאינו מזיק לגופו, ולכן האוכלם מברך עליהם, דלענין ברכה כל שאינו מזיק לגופו שפיר מסתברא דמברך. אבל לענין תרומה האוכלם פטור מקרן וחומש, דלגבי תרומה חשיב כמזיק מה שאוכלה שלא כדרך, דהוא מזיק לאוכלין אע"פ שאינו מזיק לגופו, וא"כ שעורין דנקטה הגמ' לאו דווקא, דשעורין הוא מזיק גם לגופו, והוי מזיק ממש ופטור גם מברכה. או דס"ל דבאמת מברך אדמה גם על שעורים כדעת מרן דלהלן. ודוק.

כל זה הוא לדרך מהר"י קורקוס ופשט הדברים. אבל מרן באו"ח (סי' ר"ח סע' ד') סובר שגם הכוסס שעורין מברך בורא פרי האדמה כחיטים וכל מיני דגן. והוא לכאורה דלא כמאן, דהא משמע מפשט סוגיין דיומא הנ"ל דהוי מזיק ולא אכילה היא. אמנם באמת זה אינו, שהרי בסוגיא שם לעיל אמר ר"ל האוכל אכילה גסה ביוה"כ פטור ובתרומה פטור מחומש, ומיד אח"כ מובא מימרת ר' ירמיה שזר שכוסס שעורין פטור מחומש. משמע דלענין יוה"כ מקרי שפיר אכילה, ורק לענין אכילת תרומה חשיב מזיק, כיון שאינו כדרך, ומזיק לגופו ולאוכל. משמע כהראב"ד דאין ללמוד ממזיק תרומה לברכה. ובאמת מרן בכסף משנה הנ"ל כתב טעם אחר למה פסק הרמב"ם כמ"ד דהכוסס חיטים חייב בחומש ואח"כ הביא דברי מהר"י קורקוס שדייק מהגמ' ביומא שדווקא שעורין הוי מזיק. ע"ש. ומיושבת קושית מהר"ם בן חביב בתוס' יוה"כ שם על מרן והרמב"ם. ע"ש. ודוק. [ועי' שאג"א סי' ע"ו ונוב"ת או"ח סי' קט"ו].

ולכאורה קשה על מרן אמאי מברך על שעורין אדמה, הרי כיון דהוי מזיק ראוי שלא יברך, דומיא דשמן זית, כמבואר סי' ר"ב סע' ד'. ונראה דהנה כבר כתבנו דדעת הרמב"ם הנ"ל דהכוסס שעורין לא חישב מזיק אלא לאוכל אבל לא לגופו, וכמבואר בדבריו להדיא. ע"ש. וא"כ לענין ברכה לא אכפת לן בזה, ולא דמי ככלל לסוגיין דיומא, דאיירי דווקא לענין תרומה דדרשי' כי יאכל פרט למזיק - לאוכל. ודוק. [וקושית הגר"א בסע' ד' מקמחא דחיטי, לענ"ד לק"מ, כמבואר ברא"ש ומובא בבית יוסף שם. ע"ש. ודוק. וצ"ע מה סבר בזה הגר"א].

ונמצא דבין להרמב"ם ובין להראב"ד כוסס שעורין הוא מזיק לאוכל ולא לגופו כלל. ומחלוקתם היא בכוסס חיטים וכו' דהרמב"ם סובר שדווקא שעורים אין דרך לאכלם כוסס, אבל חיטים שפיר דרכם בכך. והראב"ד סובר כרש"י שכל כוסס הוא שלא כדרך. וחולק על רש"י בהא, דלרש"י כוסס שעורין מזיק גם לגופו. ודוק. [ולענין שביעית נראה פשוט דשעורין של שביעית אסור לכסוס, אבל חיטים מותר, דכבר כ' הרמב"ם בהל' שביעית פ"ה ה"ג, שדרך אכילת פירות שביעית כתרומה].

הרב שניאור ז. רווח שליט"א
רב איזורי במ.א. גזר ויו"ר המכון

סקירה על ייצור פטריות בהודו

לאחר הסקירה הארוכה בגליון הקודם על בעיית הימצאות חרקים בפטריות במדינת סין, ועקב כך שייצור זה לא קיבל כל כשרות למהדרין, על כן נתבקשתי לבדוק ייצור במדינת הודו. לשם כך יצאתי לעיר פונה שבמדינת הודו, וב"ה התרשמתי מאד לטובה, ואף שמחתי שמצאתי פתרון מהודו לצרכנים.

סקירה על המפעל:

ייחודיותו של המפעל שהוא מייצר לבד את הקומפוסט-מצע הגידול. כמו"כ הוא מעקר את המצע בשיטות הטובות ביותר בעולם. המפעל מגדל לבד את הנבגים של הפטריה [-מפטריית אם שנתקבלה מארה"ב], הם מערבבים את הנבגים יחד עם הקומפוסט, מניחים כמות של חומר בתוך שקיות מיוחדות, ומכניסים לחדרי הגידול. [ראה תמונה בגב החוברת].

במפעל קיימים 48 חדרי גידול, חדרים המכוסים מכל עין, ומכל כניסת אויר, תחת גג אטום. [ראה תמונה בגב החוברת]. הכניסה לכל החדרים היא באמצעות דלת אחת המובילה למסדרון ענק, שממנו הכניסה לחדרים. בכניסה לדלת יש חומרי חיטוי לידיים ולרגלים, שלא יעבור שום זהום לפטריה, [אסור להכנס לחדרים, ממחסן הקומפוסט, שמא יעבור איזשהו זהום]. על כל חדר שולט מחשב נפרד השולט על הטמפרטורה [בכל שלב גידול הטמפרטורה שונה], במידה ויש נזק באחד החדרים זה מיד מראה במחשב המאגד את כל המחשבים הנמצא בחדר המנהל. זמן גידול הפטריה מתפטר עד קטיף – 16 יום. בזמן פתיחת הדלת אין השפעה חיצונית, כיון שהדלת הראשית סגורה, בכל כניסה לחדר, סוגרים את הדלת מבפנים.

הקטיף, מתבצע בתוך החדרים הסגורים [ראה תמונה בגב החוברת]. הראוי למכירה כטרי, נקטף לסלסלאות, יש למפעל עדיפות עליונה לשווק טרי, כיון שהציבור הצרכני אוכל טרי. והפרנסה מן הטרי גבוהה הרבה יותר מאשר המשומר. אותם שנראים פחות יפים או שאינם מתאימים לטרי, מכניסים לארגזי פלסטיק. מהחדרים הארגזים נכנסים לרכב סגור, שלוקח את התוצרת כמאה מטר לתוך מפעל הייצור. למפעל יש חלון בגודל של אחורי הרכב, כך שהארגזים נכנסים ישר מהרכב לתוככי המפעל ללא שהם רואים את פני השמים.

לא פלא אם כן שיש למפעל אישור שיווק מאת ה F.D.A ואין כל פלא שהתוצרת במפעל זה נקיה מכל חרק או הדומה לו.

בבדיקות המעבדה שעשיתי הן בהודו והן בארץ, נתגלתה התוצרת, כצפוי, נקיה לחלוטין. ואמנם גיליתי שלהבדיל מהתוצרת בסין ששם יש חרקים בכל קופסא קטנה כ- 25%, ואותם חרקים צבעם צהוב ונמצאים תחת הקרום של הפטריה, להבדיל מכך, בהודו מצאתי בסך כל הבדיקות [כ- 2000 פטריות שלימות], 3 חרקים לבנים מעל הקרום, [זיהוים כחרק נתברר לי לאחר סדרת בדיקות מדוקדקת].

ההגיון להימצאות חרקים, הוסבר לי ע"י פרוסור מכובד שמתעסק בתחום זה, כיון שהפטריה רגישה מאד, וכל אדם שיכנס לחדר ישירות מחדר הקומפוסט [דבר הנוגד את ההוראות במפעל], נושא על עצמו את הנקיבה של הזכוב, ובזמן הכניסה הרי שהיא מטילה שם ומתפתח לרימה.

בשיטת הגידול הקיימת במפעל זה, יש כמה יתרונות לטיפול, שכן הם אינם מקבלים תוצרת מחקלאים שקשה עליהם השליטה והמשמעת, אלא הם בעצמם המגדלים. בנוסף מדובר על חדרי גידול נפרדים לחלוטין, כך שפגיעה בחדר אחד מותירה את שאר החדרים נקיים. ובנוסף אין המדובר במצע ארוך אחד שעליו גדלים הפטריות, אלא, בעצמים נפרדים כך שיתכן שעציץ אחד קיבל נגיעות ויתר אלפי העצמים בחדר זה נקיים לחלוטין.

מבחינה הלכתית תוצרת זו כשרה למהדרין, שהרי היא איננה נגועה כלל, ואינה בחזקת נגיעות. ולחשוש שמא נכנס חרק במקרה איננו חוששים. שאל"כ נחייב את כל העגבניות בבדיקה, שהרי אחת לכמה מאות יש נגיעות פנימית, ואין לדבר סוף. וכך הורה מרן הראש"ל שליט"א בפגישה עמו, שתוצרת זו כשרה למהדרין לכתחילה. אולם מכל מקום שוחחתי עם בעל המפעל והבהרתי שיחדד את ההוראות, כדי להבטיח סטירליות של העובדים הנכנסים לטיפול וקטיף. ונעשה ייצור חדש, ונשלחו קופסאות לבדיקה בארץ, והתוצאות ב"ה הראו שהתוצרת נקיה לחלוטין. ועל סמך זה קיבל הייצור הזה כשרות למהדרין של בד"ץ "בית יוסף". ובעזה"י בימים הקרובים יגיע משלוח של תוצרת זו לארץ, וזה יהיה בשורה טובה לצרכנים ומוסדות המקפידים על טהרת השולחן.

מדור תגובות

הערת הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א

ב' טבת תשס"ב

שלום וברכה!

לדברי הה"כ נ"י בגליון 39 עמוד 45 בהערה, יש להוסיף
שהרמ"ה נלב"ע בחג הפסח בשנת חמשת אלפים ד', והרשב"א
היה אז לכל היותר בן תשע שנים!

נאמ"ך ס"ט

